

САОДАТ

4
2019

1925 йилдан чиқа бошлаган

ЭНГ ЭЗГУ ДЎСТЛИК – халқинг билан дўст бўлмоқ!

90

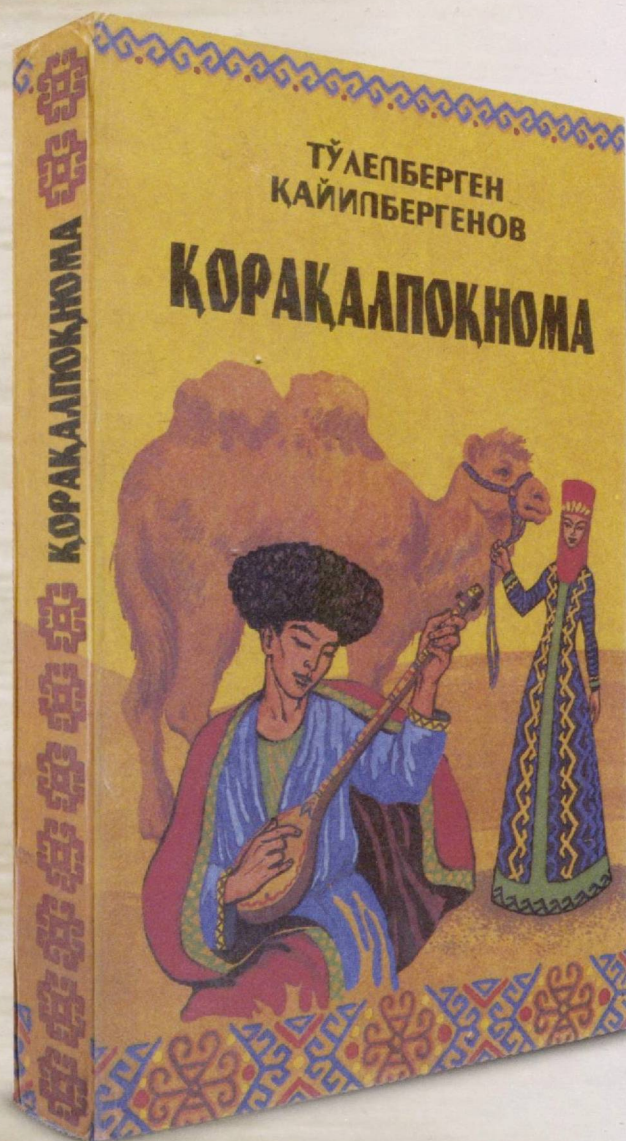

Буюк адиб Чингиз
Айтматов билан.

“Совуқ томчи”, “Уйқусиз тунлар”,
“Қорақалпоқ қизи”, “Қорақалпоқнома”,
“Маманбий афсонаси”, “Гумроҳлар” каби
ўнлаб қисса, роман, эсселари билан
шуҳрат қозонган Ўзбекистон Қаҳрамони,
Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ
ёзувчиси Тўлепберген ҚАЙИПБЕРГЕНОВ
(1929–2010)нинг тарихий ва замонавий
асарлари ҳамиша севиб ўқилади.

Адиб эришган ютуқларда
рафикаси Умит янганинг
катта ҳиссаси бор.

ВАТАНИ БОРНИНГ

МАНГУЛИК ТАЯНЧИ БОР!

... Онам кўтариб олай деса, рўйхуш бермай ёнларида пилдирайман, онам дам-бадам тўхтаб, пешонамдаги терларимни артади. Гоҳо тогорани бошига кўйиб, мени кўтаради... Мана шундай минг машаққатлар билан кунботарга яқин овулга етиб келсак, аҳвол чатоқ: овул ёқасидаги Чўртанбой сойида сув лиммо-лим оқиб ётибди: Амударёнинг бирон жойидан яна уриб кетган шекилли-да. Онам андак тараддудланди: ортга қайтгани йўл олис; ёрдам сўраб қичқиргани уялади. Сабаби, бақироқ аёлларни овулимиз оқсоқоллари хуш кўришмайди. Кечиб ўтайин деса – сой чуқур. Бир пайт, онам кийимларини бошига ўради-да, тогорани сувга солди. Унинг ниятини тушуниб, кўрққанимдан тўқайга қараб қочган эдим, онам икки ҳатлаб қувиб етди-да, мени даст кўтариб

олиб келиб... тоғорага ўтқазди. Икки қўлимни мажбуран тоғоранинг гардишига босиб, маҳкам ушлашимни буюрди ва сой сатҳида аста-секин итара бошлади. Мен ваҳимадан даг-даг титраб, тоғоранинг ичига қапишиб олгудек бўлиб, унинг гардишини чангалладим...

... Бир маҳал онамнинг оёқлари ерга тегди шекилли, тогорани қўш қўллаб кўтарди-да, энтика-эника базўр нафас олар экан: “Сере, кўрқмадингми, болам?” деб сўради.

Хавф-хатардан омон-эсон қутулганимга кўзим етиб, ботирлигим тутди. “Йўқ, кўрқмадим”, дедим. Бироқ овозимдаги титроқ ўзимга ҳам сезилиб турарди.

Онам бошига ўраган кўйлагининг бир учи билан юзини артаркан: – Сездим, бироз кўрқдинг. Бундан кейин кўрқма. Онаси ёнида экан, бола ҳеч нимадан кўрқмаслиги керак, – деди.

Онамнинг бу насиҳати хотирамга ўчмас бўлиб муҳрланди.

Ватанни онага қийслашлари бежиз эмас! Ватани борнинг мангулик таянчи бор! Бундай одамга ҳеч нима кўрқинчли эмас!

Гарчи, она-Ватаним дунё харитасида бир пайтлар мени сув устида кўтариб турган тоғорадек мўъжазгина бўлса-да, у мени ҳеч қачон ҳеч қандай ваҳимага солиб қўймайди...

“Қорақалпоқнома” асаридан

ҲИМОЯ, ИМКОНИЯТ, ҒАМХЎРЛИК

Мамлакатимизда қабул қилинаётган ҳар бир қарор инсон омилини кучайтиришга қаратилганлиги билан аҳамиятлидир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хотин-қизларнинг меҳнат ҳуқуқлари кафолатларини янада кучайтириш ва тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлашга оид чора-тадбирлар тўғрисида” ги Қарори юртимиз аёллари учун ҳуқуқий ҳимоя, меҳнат муҳофазаларини мустаҳкамлайдиган ҳужжат сифатида баҳоланмоқда.

Пойтахтимизда бўлиб ўтган “Бугунги кун аёлининг жамиятдаги ўрни” мавзусидаги анжуманда ҳам мазкур Қарор боис вужудга келган имкониятлар ва хотин-қизларнинг фаоллигини ошириш бора-сидаги муҳим вазифалар ҳақида сўз юритилди. Тадбир Ҳаво ҳужумидан мудофаа (ХХМ) ва Ҳарбий ҳаво кучлари (ХХК) қўшинлари Қўмондонлиги, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси, Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги қошидаги Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети томонидан ташкил этилди. Анжуман иштирокчилари билдирган мулоҳазалар атрофида кечган қизгин баҳс ва мунозаралар йиғилганларда катта таассурот қолдирди.

Дилором ҚЎЗИЕВА,

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитасининг хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш масалалари бўлими бошлиғи:

– Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси томонидан 5 та сиёсий партия билан яқиндан ҳамкорлик ўрнатилиб, 6000га яқин салоҳиятли, фаол хотин-қизлардан иборат кадрлар захираси шакллантирилди. Захира кадрларни депутатликка ва турли раҳбарлик лавозимларига тайёрлаш бўйича Давлат бошқаруви академияси билан меморандум имзоланиб, хотин-қизларнинг сиёсатчи, раҳбар ва жамоат арбоби сифатида ўзларини намоён қила олишлари

юзасидан кўникмаларини шакллантириш мақсадида ўқувлар ташкил этилди. 2019 йилда бўлиб ўтадиган сайловларда уларнинг номзодларини кўрсатиш ва аҳолининг, жумладан, хотин-қизларнинг сайлаш маданиятини ошириш бўйича Марказий сайлов комиссияси билан яқин ҳамкорлик ўрнатилди.

Динара АТАЖАНОВА,

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси давлат тузилиши ва бошқарувининг ҳуқуқий асослари кафедраси доценти:

– Хотин-қизларнинг меҳнат ва ҳуқуқий муҳофазасига оид янги Қарор асосида Меҳнат кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритилиши назарда тутилмоқда. Бизда хотин-қизлар меҳнати қисман ёки тўлиқ таққиланадиган 400 дан ортиқ касблар рўйхати мавжуд эди. Қарорга кўра, аввало ана шу рўйхат қайтадан кўриб чиқилади.

Бола парваришlash таътилининг камида уч ойи ота томонидан фойдаланилган тақдирда, ота ёки онадан бирига Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 234-моддаси тартибида қўшимча бир ой нафақа тўланадиган бола парваришlash таътили берилади.

Аёллар 55 ёшдан пенсиясини расмийлаштира ҳам 60 ёшгача ишлаш ҳуқуқига эга бўлади. Учрашувларга, маҳаллаларга борган чоғимда бу янгилıklarдан аёлларимиз ниҳоятда хурсанд эканликларига гувоҳ бўляпман.

Дилбар ҲУСАНОВА,

ХХМ ва ХХК қўшинлари Қўмондонлиги ҳарбий хотин-қизлар ва ҳарбий хизматчиларнинг оилалари билан ишлаш бўйича мутахассис:

– Айни пайтда ҳарбий хизматчиларнинг оилаларига ҳам катта эътибор қаратилмоқда. Ҳарбийларимиз қаерга хизматга бориш учун отлансалар, албатта, уй-жой билан таъминланадилар. Фарзандларининг 44 фоизли квоталар орқали олий таълим даргоҳларига ўқишга қабул қилинаётганликлари ниҳоятда қувонарлидир. Ҳарбийларнинг оилалари йилига 2 марта “Соғлом авлод” жамғармаси томонидан чуқурлаштирилган тиббий кўрикдан ўтадилар. Ҳарбий соҳада ҳам хотин-қизлар сафи кенгайиб бораётгани уларга яратилаётган янги имкониятлар самарасидир.

Эътибор СУЛТОНОВА,

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети хотин-қизлар қўмитаси раиси, сиёсий фанлар доктори:

– Талабаларим тезроқ бутун дунё ҳавас қиладиган дипломат аёллар бўлиб етишиб чиқишини истайман. Ҳозирги кунда хорижий давлатларда 44 та элчихонамиз бор. Минг афсуски, уларнинг бирортасида элчи бўлиб ишлаётган ўзбек аёлини учратмайсиз. Қизларимизга билимли ва андишали бўлиш билан бирга ўрни келганида жасоратли бўлишни ҳам ўргатишимиз зарур. Университетимизда ташкил этилган “Лидер аёллар” клубида талаба қизларимизга катта минбарлардан туриб нутқ сўзлашни, юксак мавқе учун юксак маънавият, теран билим билан курашиш кераклигини ўргатишга ҳаракат қиляпмиз.

Анжуман аҳлининг таклифлари ва мулоҳазаларини тинглаб, уларнинг қалбида бўй чўзаётган фахр ва ғурур ҳиссини туйдик. Айни пайтда яратиб берилаётган имкониятларга яраша ўз жавобимизни айта олишимиз, салоҳиятимизни тезроқ намоён эта олишимиз керак. Нодирабегим айтганларидек, бу дунёга келган инсон ўзлигини, эзгу мақсадларини ва кайфиятини баён этиб кетмоғи зарур.

Мухтасар ТОЖИМАМАНОВА

ҚАЕРДА МЕХҲР БЎЛСА, ЎША ЕРДА НАЖОТ БОР

Инсон бахтли ҳаётни нечоғлик яхши кўрмасин, қалби қувончга, хурсандчиликка қанчалик интиқ бўлмасин, у ҳар доим ҳам шоду хуррам яшай олмайди. Бошидан баҳорлар, ёзлар ўтганидек, қаҳратонлар, қишлар ҳам ўтади. Фақат баъзан ана шундай қийин пайтларда одам ёлғизланса, ҳеч кимдан кўмак бўлмаса, ҳаёт бор мазмун-моҳиятини йўқотиши, яшашга муҳаббати сўниши мумкин. Агар ўша пайтлари эшитувчиси, суягувчиси бўлса-чи?

ЧИРОЙЛИ ТУШЛАР КЎРЯПМАН...

Шаҳбоз билан Машҳура исмли йигит-қиз бир-бирига кўн-гил кўйиб турмуш қуришди. Лекин бу никоҳга йигитнинг онаси норози бўлди. Шу боисми, ё Машҳуранинг ўзи ҳам қайнонасининг кўнглини топишга ортиқча уринмагани учунми, янги оила фарзандлик бўлса-да, тиниб-тинчиб кетмади. Қайнона-келин ораси исимади, арзимаган майда гаплардан жанжал чиқаверди. Натижада тоқати тоқ бўлган Шаҳбоз оиласини олиб, Москвага жўнайди. Гоҳ эр, гоҳ хотин ишлагандек бўлишди, лекин топганлари ўзларини ўзлари эплаб кетишга етмади. Шаҳбоз уйига бир келганида онасининг рухсатисиз хонадонга тегишли бўлган отни сотиб юборди, она ҳам жаҳл устида ўғлини судга берди. У 6 йил қамоқ жазосига тортилди. Машҳура эса болалари билан ёт юртларда қолиб, мусофирлик, уйсизлик, ишсизлик жабрини тартади. Йигит Президентимиз афви туфайли 2 йилда озодликка чиқиб уйига қайтгач, рафиқаси, фарзандларини излашга тушади. Танишлари орқали хотинидан хабардор бўлади. Хотини ҳужжатлари йўқлиги, уйсиз-жойсиз ночор аҳволда қолганлиги сабабли Ўзбекистонга келолмаётганини эрига айтади. Манзилини билгач, Шаҳбоз Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасига мурожаат қилди. Кўмита юристи Озода Исломова аёл билан ижтимоий тармоқ орқали боғланиб, унинг ўша пайтдаги вазиятини ўрганиб, Халқаро миграция ташкилотининг ҳомийлигида уларни Ўзбекистонга қайтаришга муваффақ бўлди. Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси кўмаги билан бу оилага Ангрендан уй берилди. Фарзандлари боғчага, Машҳура тикув цехига, эри Шаҳбоз эса заводга ишга жойланди. Пароканда бўлган оила тикланиб, фарзандлар ота-она бағрида осойишта ҳаёт бошлади. Улар юртимизда ҳаёт машаққатларига учраганларга ёрдам берилаётгани, бир оила ҳам иш, ҳам уй билан таъминланиб, жамиятда ўз ўрнига эга бўлаётгани учун Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасига чин дилдан миннатдорлигини билдиришди.

ТАҲРИРИЯТДАН:

“Хотин-қизлар кўмитаси ёрдам берди”. Бу жумла осонгина айтилиб, осон эшитилса ҳам, аслида ҳар бир кўмакнинг орқасида катта меҳнат ва маблағ туради.

Бир аёлни фарзандлари билан Россиянинг чеккасидан олиб келиб, иссиқ уйга киритиш, уни бу уйга эга қилиш, кўлига иш бериш ёки яна бир аёл қисматида худди шу яхшиликларни такрорлашнинг ўзи бўлмайди. Бу саъй-ҳаракат Президентимиз томонидан қийналган оилалар ва хотин-қизларга ёрдам учун ташкил этилган жамоат фонди маблағларидан бошланиб, Фармону Қарорларга камарбаста инсонларнинг бедору беором меҳнатларига улашиб кетади. Албатта, яхшилар ёрдами билан ҳаётда ўрнини топган аёлларимиз берилган эътиборнинг қадрига етади, фарзандларини жамиятимизга муносиб равишда тарбиялаб, ўзлари ҳам юртимизнинг фаол фуқароларига айланишади, деб умид қиламиз...

НОШУД ЭМАСМАН, ҚЎЛИМДАН ИШ КЕЛАДИ...

Тошкент вилоятидан Азиза исмли қиз қиш куни чақалоғи билан кўчада қолди. Ёрдам сўраб Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари, Хотин-қизлар кўмитаси раиси Танзила Нарбаевага мурожаат қилди.

Кўмита мутасаддиларига бу ишни атрофлича ўрганиш топширилади. Вазият ўрганилгач, Азизанинг чиндан ҳам ёрдамга муҳтожлиги аниқланди. Уни Қибрайдаги оғир шароитга тушган аёлларнинг Мослашув маркази (шелтер)га жойлаштирилиб, моддий ва маънавий ёрдам берилди. Янгийўл туманидан бир хонали уй, бола парвариши учун пул ажратилди.

– Мен Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасидан жуда миннатдорман. Агар яна бир имкон топиб, менга ҳомийлик асосида сигир берилганида эди, сут, қатиқ қилиб, гўдагимни оёққа турғизар эдим, – дейди Азиза. – Бир умр бировларнинг кўлига қараб яшашга юзим чидамайди.

Республика Хотин-қизлар кўмитаси, унинг жойлардаги фаоллари шу тарзда ўзларига қилинган мурожаатларнинг бирортасини беэтибор қолдирмаяпти. Зеро, инсон қадри тобора баландлаётган бугунги кунда меҳр-оқибат, эътибор каби қадриятлар ҳам тобора мукамаллик касб этмоқда.

Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасига
қилинган мурожаатлар асосида
Маҳмуда САЪДУЛЛАЕВА тайёрлади.

ЯХШИ КУНЛАР ШАРОФАТИ

Қорақалпоқнинг Қоратовида тўрт фасл осмонга елка тутиб, қуёши, ёмғирини “ичиб” ётган харсангтошлар Нукус-Беруний орасидаги кенгликларда бунёд этилган цемент заводидаги оташхоналарга тушиб, чарс-чурс эриб оқиб ётганига анча бўлди. Энди уни Қоратовнинг бўлаги, десалар-да, “тош” демайдилар. Чунки у цементга айланиб, элу элатнинг узоғини яқин қилгувчи йўл бўлган. Замонавий ускуналар билан жиҳозланган цемент заводида 800 кишининг (уларнинг аксарияти коллежни битириб юрган ёшлар) иш билан банд бўлгани нечоғлик қувончли воқеа бўлмасин, Қорақалпоғистоннинг кечадан олдинги куни, яъниким бугун учун одатий ҳаёти.

Йиллар давомида бир қумғон тоза сувни тилло қимматида кўриб яшаган, тушларида ҳам ҳайқириб оқаётган сойларни кўриб ухлаган мўйноқликларга Президентимиз ташрифидан сўнг қувурларда сув олиб борилгани ҳам кечаги қувонч, кечаги хурсандчилик.

– Оролимизнинг суви ташлаб кетган қумзорларида кўклаётган саксовуллар билан янги ҳаёт бошланмоқда.

– Вожаб! Боғ-роғлар орасида эмас, қир-адирлар ёнбошида эмас, ўша қумлоқда булоқ кўз очди...

Бугун фақат бу ҳайратомуз ҳодисани ўз кўзи билан кўраётган қорақалпоқ элининг эмас, ҳамманинг тилида шу гап. Кўрган борки, бошқага кўрсатгиси, эшитган борки, ҳаммага эшиттиргиси келади.

– Нукусда ташкил этилаётган Президент мактаблари қурилиши учун ҳаракат бошланди.

Бу энди умидларимиз уфқида ярқираб кўринаётган эртанинг хушxabарлари. Ҳа, адолат асосий мезон бўлган, инсон қадри баландлаётган яхши кунларнинг шарофати шундай: ҳар соати, керак бўлса, ҳар дақиқаси кўнгилни ўстиргувчи бир янгилик туҳфа этади. Айни дамда “Мен шу Ватаннинг фарзандиман”, деган муқаддас туйғу билан яшаётган инсонни ўша воқеалар ичига олиб киради. Унинг ишчилари, ишбошилари билан дийдорлашувга чорлайди.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раисининг ўринбосари, хотин-қизлар қўмитаси раиси Зухра Ибрагимова билан суҳбатга келганимизда қалбимиздан шундай туйғулар ўтаётган эди.

– Зухра Аметовна, суҳбатимиз мавзуси сиз фақат фикратингиз, вақтингиз билангина эмас, қалбингиз, жону танингиз билан боғланиб яшаётган, санок ҳисобида 917800 нафарни ташкил қилувчи қорақалпоқ хотин-қизлари ҳақида эканлигини сезиб турибсиз. Лекин сўзликларимизда “устоз” деган бир сўзимиз борки, шу кутлуғ сўзни босиб ўтгим келмаяпти. Сиз бир суҳбатингизда Элликқалъа туманида кўп йиллар раҳбарлик қилган Неъматилло Худойбергеновни “устозим”, деб атаган экансиз...

– Мен ўн йилдан зиёд тиббиёт соҳасида ишлаганман. 2004 йилда номзодим Элликқалъа тумани хотин-қизлар қўмитаси раиси лавозимига қўйилган. Ўзимнинг ишимни яхши кўрардим. “Учта номзод эканмиз, мен ўтмай қўяқолай”, деганман. Шунда Неъматилло ака:

– Зухра СамПИда етти йил ўқиган. Лотин алифбосидаги дориларнинг отини ёдлашу тўғри ёзиш учун ҳам бир фил чидамидай чидам керак. Хотин-қизлар билан ишлаш осон эмас. Ўзи ихчамгина, чаққонгина бўлса-да, сабр-тоқатли Зухра бўла қолсин, деган эканлар. Анча йиллар бирга ишладик. Врачлигим туфайли бўлса керак, одамларнинг жисмоний саломатлиги ҳақида кўпроқ ўйлардим. Устозим менга одамларнинг қалби, кўнгли бирламчи эканлигини, тарбия фақат жисмга эмас, руҳга, қалбга қаратилиши кераклигини ўргатди.

– Раҳбар ўз қарамоғидаги одамларнинг юрагига йўл топиши, юраги қулфини очиб, унинг куч-қуввати-ни ишлата билиши керак. Бу қулфнинг калити сенинг

тилингда. Лекин ҳамма қулфга бир калит тушмайди. Шунинг учун мингта аёл билан муомалага киришсанг, Зухранинг мингта калити бўлиши керак...

– Элнинг дардини эшитиш учун пиёда борсанг ҳам, оёғинг эмас, жонинг оғрисин. Шунда сендан уларга бир наф бўлади... Неъматилло аканинг бундай ҳикматомуз гаплари хануз хотирамдан акс садо бериб туради. 2010 йилдан буён ҳозирги лавозимда ишлаётган бўлсам, тақдир менга жуда кўп беназир устозларни рўпара қилди. Ҳаммасидан миннатдорман, лекин бирор ишни бошласам: “Неъматилло ака нима дер эканлар?” деган савол хануз ҳаёлимдан ўтади.

– Устозига садоқат сақлаганлар кам бўлмайди, албатта. Биз яхши биламизки, қорақалпоқ аёллари азалдан “ичкарида” яшашмаган. Ўтқир сўзли, чапдаст, фаол бўлишганини тариху бугуннинг далиллари сўзлаб туради. Лекин кейинги йиллар ўша азалдан ҳам тинимсиз, бедору беором бўлган хотин-қизларингиз руҳиятида уйғониш қилгани аниқ. Шулар ҳақида фикрлашсак...

– Эълон қилинаётган Фармонлар, Қарорларнинг чинакамига ишлаётгани опа-сингилларимизнинг ҳаётга бўлган муҳаббатини кучайтириб юборди. Масалан, бизнинг сувимиз, еримиз шўр, гул ўсмайди, деган баҳона билан ҳовлию томорқаларга, деярли, гул экилмасди. Агар тўйми, бирор тадбирга керак бўлсаям Урганчдан ё Тошкентдан келтирилар эди. Ҳозир шу ер, шу сувга бардош бериб ўсадиган гул навларини олиб келиб экадиган, махсус гулчилик билан шуғулланадиган хўжаликлар пайдо бўляпти. Одамларнинг ерини орала-сангиз ҳам барқ уриб очилган гулларни кўриб, яшнаб кетасиз. Бу нимадан дарак? Хотин-қизларнинг кўнгли уйғоняпти. Кўнгил уйғонса, ер, эл, ҳаёт уйғонади. Беруний томонларда ҳар бир томорқада иссиқхона...

Юртдошларимизнинг дастурхони тобора тўкинлашиб, кийиниши, шунга монанд, даврларда ўзини тутиши ўзгарипти, яхшиланаяпти...

– **“Эзгулик эзгуликнинг дояси”, деган гап бор...**

– Албатта, одамларнинг қалбида умид улғайган сайин фақат ўзи, яқинларигагина эмас, кўни-қўшнисига ҳам меҳр кўзи билан қарай бошлайди. Мана, куни кеча Тўрткўл тумани Мевазор кўчасида шу ҳудуднинг хотин-қизлар билан ишлаш бўйича мутахассиси Сайёра Султонованинг ташаббуси билан тақдир тақозосига кўра етим қолган Темур Бакитов ва Сабоҳат Матёкубоваларнинг никоҳ тўйи ўтказилди. Тўйнинг асосий харажатини маҳалла тадбиркорлари кўтарди. Ҳокимият, Ёшлар иттифоқи вакиллари янги оиланинг рўзгорини бутлаб беришди. Насиб қилса, уларнинг фарзандлари бу яхшилик ҳақида ота-онасидан эшитади-ку, маҳаллани Ватан, маҳалладошларини ватандошлар, деб билишадди, яхши инсонлар бўлишга, яшаётган жойи, уларнинг дунёга келишига сабабчи бўлган яқинларига муносиб бўлишга ҳаракат қилади.

– **Зухра Аметовна, бир пайтлар кишиларимиз, айниқса, бошига иш тушса, ўз ёғига ўзи қовриларди. “Бировга айтсанг, барибир ҳеч нарса ўзгармайди”, деган психология йўқ эмасди...**

– Бугун бу тушқунликдан халос бўляпмиз. Биргина мисол: қўмитамизга Чимбой туманидан Жанар Реймова исмли аёлнинг онаси мурожаат қилди. Аёл юрак хасталигига учраган, бормаган жойи қолмаган. “Сўнгги кунларингни яшаяпсан”, деган совуқ гапни эшитиб, соат санаётган экан. Биз тезкор ҳаракатга тушдик. Бамаслаҳат Россия Федерациясининг Волгоград шаҳридаги юрак хасталигини даволаш маркази билан боғландик. Таҳлиллар, рентген суратларини жўнатдик.

– Бир ҳафта ичида беморни етказиб келсангиз, ҳаётини асраб қолса бўлади, – деган хабардан сўнг, янаям тезлашдик. Ҳомийлик ёрдами учун 48 миллион сўм маблағни ҳам топдик. Ҳозир бемор аёл оёққа турган, оиласи бағрида. Бунақа мисолларни ўнлаб келтиришим мумкин.

– **Ҳисоботингизда ёзган “... оғир турмуш шароитида яшаётган 1930 нафар хотин-қизларнинг рўйхати шакллантирилди. 615 нафарининг бандлиги таъминланди, 360 нафарига тиббий ёрдам берилди”, деган рақамлар ҳам фикрингизни далиллаб турибди. 2018 йил давомида 21097 нафар ишга зарурияти бор аёллар рўйхати шакллантирилди, шундан 19250 нафар хотин-қизлар учун иш ўринлари яратилгани ҳам қувонарли ҳол. Шу ўринда яна бир долзарб масалага диққатингизни қаратсам... Хотин-қизлар қўмиталари кафиллиги асосида озодликка чиқарилаётган маҳкумалар ёки судланувчи аёллар...**

– Ҳа, аёл билиб-билмай жиноят кўчасига кириб қолади. Унинг хатосидан фақат ўзи эмас, оиласи, фарзандлари ҳам жабр кўради. Шуманай тумани “Деҳқонобод” овул фуқаролар йиғини ҳудудида истиқомат қилувчи Моҳрима Абутова ҳам адашиб, хато қилиб қўйди. У дорихонада ишларди. Вазифасини суиистеъмол қилгани учун устидан жиноят иши кўзғатилган эди. Унинг Шоҳрух, Жаҳонгир, Илҳом исмли уч ўғли бор. Агар озодликдан маҳрум этилса, бу болаларнинг тарбияси қандай бўлади?

Туман хотин-қизлар қўмитаси раиси Дина Ибодуллаева, ОФЙ мутахассиси Сапаргул Жуманбетова участка нозирлари билан бамаслаҳат аёлни кафилликка олишга келишдилар. Керакли ҳужжатларни тўплаб, судга мурожаат қилишди. Ва Моҳрима кафиллик асосида қамок жазосидан озод бўлди. Ҳозир у ўз ишида фаолиятини давом эттиряпти. Кафилликка олганлар тез-тез хабар олиб туришади, бир оёғи, бир кўзи унда. Чунки кафолатнинг масъулияти катта. Биз жазо муддатини ўтаб қайтган ёки Президентимиз тарафидан афв қилинган аёллардан ҳам ҳамиша хабардормиз. Балки, шунинг учун бизда ўтган йиллардагига нисбатан хотин-қизлар жиноятчилиги камайгандир.

Ҳар бир муаммоли ҳолат эътиборимизда бўлганидек, ҳар бир қувончли ҳодиса ҳам диққат марказимиздан четда қолмайди. Мана, масалан, ўтган йили Қўнғирот туманида истиқомат қилувчи ҳайдовчи Баҳодир Жуманов билан ҳамшираимиз Муяссар Сапарбаевалар оиласида бирданига уч ўғил дунёга келди. Халқпарвар Президенти-миз шарафига оила ўғлонларини Шавкат, Миромон, Мирзиё деб атади. Ҳозир улар соғ-саломат ўсяпти. Кичкинтойларнинг соғлом вояга етиш-

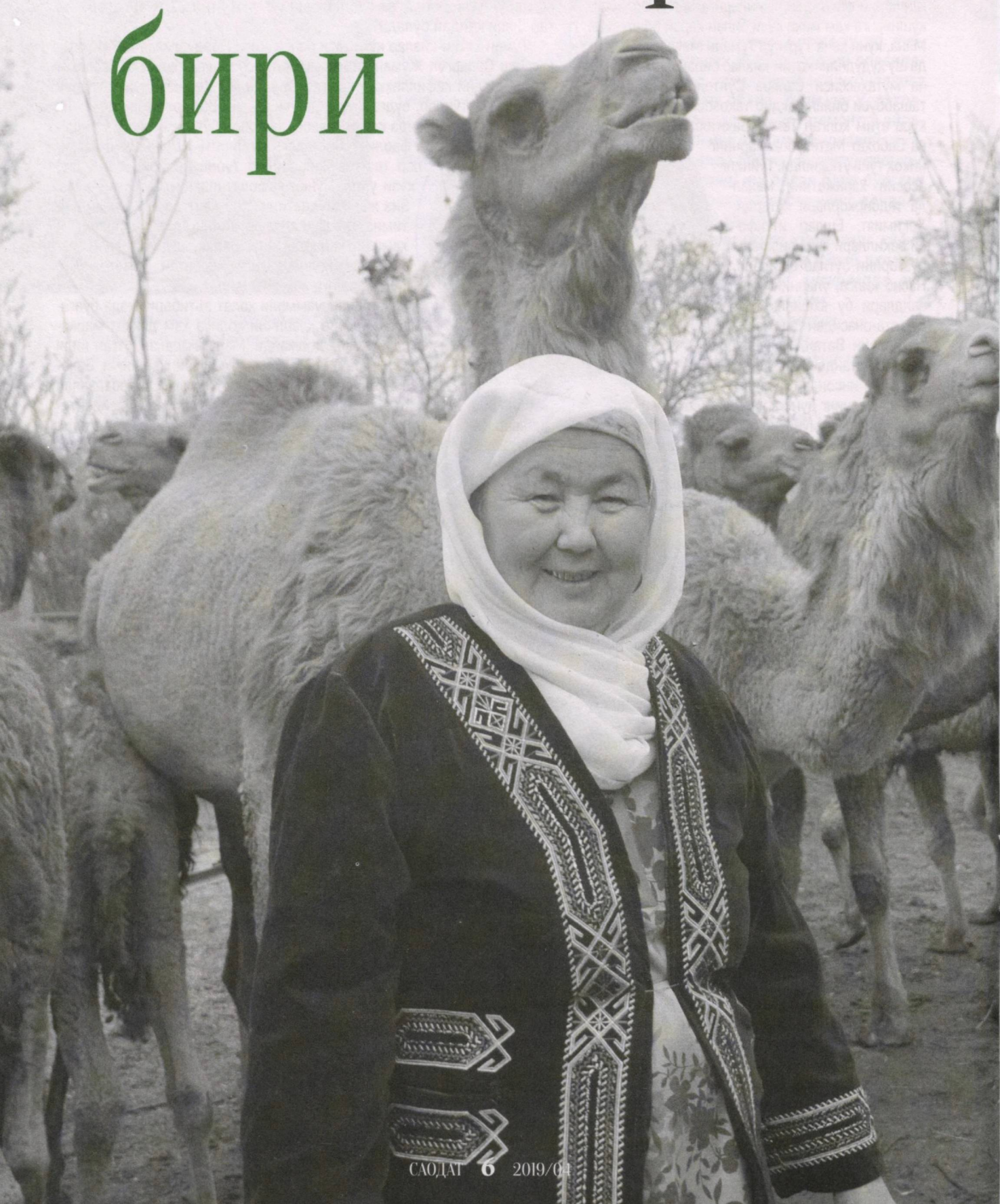
лари учун оилага ёрдам сифатида Гулистон посёлкасидан уй берилди. Ҳозир уларнинг оёқлари ерга етиб, тили “ака”, “опа”га келиб қолди.

– **Ўзингизнинг ҳам Гўзал, Хушнудбек исмли бир жуфт қоракўзларингиз бор экан. Невара қизингизни Темурйизодаalar шарафига Мирона деб атабсиз. Турмуш ўртоғингиз Баҳодир ака тадбиркор эканлар... Сухбат учун вақт сўраганимда: “Кун бўйи ишдаман, келаверинг”, дедингиз. Аёл, она, бувисиз...**

– Сизни тушундим. “Шахсий ҳаётингизни қачон яшайсиз?” демоқчисиз-да... Улгураман, улгуришим керак, вазирам ҳам, бурчим ҳам шуни тақозо этади. Қизим спорт мураббиси, ўғлим – архитектор, келиним ҳам олий маълумотли. Аёл қандай вазифада ишласин, унинг вужудида она юраги уриб турса, соғинчи, муҳаббати, меҳри омон бўлади, у ҳар қандай ҳукмрон вақтдан ўзи учун имкон юлиб олади.

– **Самимий фикрларингиз учун раҳмат! Ҳамиша имконлардан имкон топиб, имконлар ичра имкон яратиб яшаш саодати насиб этсин!**

Хазиналардан бири

– Ота-боболаримиз инсониятга ризқ бергувчи асосий манбаларни санаб, уларни “Етти хазина” деб атаган. Назаримда, туя бу санокда йўқдек. Унинг бошдан-оёғи кони фойда эканлигини эшитиб, “Саккизинчи хазина” деб атагим келди.

– Йўқ, синглим. Ота-боболаримиз чорванинг ҳаммасини битта хазина ҳисоблаган.

Нукус шаҳридаги “Қутлимакон” маҳалла фуқаролар йиғини ҳудудида истиқомат қилувчи “Нуржовсин” (“Нурёғсин”) масъулияти чекланган жамияти раҳбари Гулистон опа Яхшимуратова менга шундай эътироз қилса-да, ўз фикримда қолгим келди.

Биринчидан, хазина ўз-ўзидан бунёд бўлиб қолмайди, уни тўплаш катта куч, маблағ, алоҳида эътибор талаб қилганидек, туяни ҳам боқиш осон эмас. Гулистон опанинг хўжалигида оз эмас, кўп эмас, 56 бош туя бор экан. Қадим замонларда асосан юк ташиш учун ишлатилган. Ўрқачига хуржун осган туяларни кўз олдингизга келтирсангиз, “Нуржовсин”нинг жониворлари бемалол бир карвонни гуллатади, деб айтса бўлади. Лекин улар замонанинг зайли билан хўжаликка ажратилган 55 гектар яйловни ўзларига “уй” – макон қилиб олишган.

– Баҳор серёгин келди, яйловларимиз эрта-индин кўклаб, кўкариб кетади. Туя кўринишидан баҳайбат, басавлат бўлса-да, емиш масаласида анча нозиктаъб, – дейди Гулистон опа.

Чунки туя асосан ёш майсалар учини чимдиб нафсини қаноатлантирар экан. Унинг саҳти сумбатига қараб ейиш-ичишда ҳеч қайси жониворни олди-га туширмаса керак, деб ўйлайсиз. Лекин туя сигирга қиёслаганда анча кам озиқланар экан.

– Биз асли 1994 йилдан буён туя боқамиз. Лекин кейинги йилларда ҳозиргидек кенг имкониятларга эга бўлдик. Бу жониворни кўпайтириш, парваришлаб, улғайтиришнинг заҳмати чиндан енгил эмас. Очликка, сувсизликка чидаган сабрли бу “саҳро кемаси”ни парвариш қилишнинг ўзига яраша сир-асрори бор.

Кўп йиллар мактабда муаллимлик қилиб, бугун хўжаликнинг асосий оғирлигини елкасига олган хонадон соҳиби Азот оға Абдикамоловнинг ҳикоясини жон қулоғимиз билан тинглаймиз: – Китобларда ўқиганим бор. Бундай пайтларда ота-боболаримиз туялар эшитадиган, кўрадиган узоқликда бир тўп гўзал қизларни ўтқазиб, чанқовуз чалдиришган экан. Мусиқанинг оҳангига маст бўлган туялар аста-секин ювош тортиб, чўкишар экан... Биз бу жониворларни бўталоқ пайтидан асраймиз. Шунинг учунми анча хонакилашган. Лекин барибир туя билан ҳазиллашиб, унинг асаб уяси-га чўп суқиб бўлмайди...

Гулистон опанинг айтишича, туя, чиндан ҳам, эркалатиш, меҳр-муҳаббатни яхши қабул қилар экан.

Хонадоннинг бир жуфт қизи узатилиб кетган, мактабларда муаллимлик қилар эканлар. Пўлат, Мурат – ўғиллари, келин-невараларининг ҳаммасига ўзига яраша хўжаликда юмуш топилар экан.

Туялар кунига икки марта соғилгани учун хонадон эгалари юлдуз сўнмасдан уйғонишар экан. Чунки туя сутига “мазахўрак” бўлиб қолган миждозлар саҳардан идишлари билан навбатда тураркан.

– Буги чиқиб турган янги соғилган сут қанд, жигар касалликларига даво. Бу сутдан доимий истеъмол қилиб, жигар саратонидан халос бўлган беморлар бор. Мақтаняпти, деманг, бу – ҳақиқат...

Азот оғанинг шу тарзда биров гўрур аралаш берган маълумотларига кўра, икки ёшгача бўлган туя гўшти ниҳоятда сервитамин ҳисобланар экан. Туя юнгидан қилинган кўрпа, белбоғ, пайпоқлар зотилжам, бод каби хасталиклардан асраса, унинг сутига табиий тоза асал аралаштириб ичилса, кўз-ни равшан қилиб, қонни тозалар экан. Ўрқач ёғидан тотинса, ичакни тозалаб, бавосил касалига даво бўлар экан.

– Бу жониворнинг сути фалон пул, юнги, гўшти, ёғи, ишқилиб, нақ хазинанинг устида яшар экансизлар-да... – дейман.

– Азот оғанинг бир шиори бор: “Кафтингни очиб яша, тўкилса, бир ёқдан тўлиб туради”, деган. Шукур, ҳалол меҳнатлари орқасидан ўзларига тўқ хонадон. Лекин ҳимматлари ҳам баланд. Хўжаликнинг боғи ҳам бор, мевасини боғча, мактабларга бепул тарқатади. Меҳрибонлик уйлари, Мурувват уйларига тез-тез хайрия қилиб туришади, – дейишади “Қутлимакон” маҳалла фуқаролар йиғини раиси Замира Қутлимуратова билан шу маҳалла мутахассиси Даригул Иноятова.

Туя ажойиб жонивор.
У катта ва улкан бўлишига
қарамай, тизгинидан
тутиб етакласанг, хоҳлаган
тарафингга бирга боради.
Оғир юкларни бемалол
кўтариб, узоқ манзилларга
етказади. Устида юки
билан ерга енгил чўка
олади. Одамлар туянинг
устига тахтиравонни
уйдек тиклаб, унга озуқа,
ичимлик, кийим-кечак,
идиш-товоқлари ва
ёстиқларини жойлаб
узоқларга йўл оладилар.
Ҳатто, туя устига қурилган
“уй” нинг шиғфи ҳам
борки, туя ана шуларнинг
ҳаммасини чурқ этмасдан
кўтариб юришга қодир.
Шунинг учун Қуръони
Каримнинг “Ғошия” сураси
17-оятида: “Улар туянинг
қандай яратилганига назар
солмайдиларми?” дея инсон
аҳлига хитоб қилинади.

... Қорақалпоғистонда бугун тадбиркорлик кенг қулоч ёзмакда. Айниқса, фуқароларнинг талаб-эҳтиёжларига мос равишда кийим тозалаш корхонаси, мобиль телефонларни таъмирлаш шохобчаси, сайёҳлик фирмалари, меҳмонхона хизмати каби тармоқларнинг кўпайиб бораётгани кишини қувонтиради. Чунки шу жараёнларда фуқаролар иш билан таъминланади, ишни пухта эгаллаш учун ўз устида ишлайди, фикран улғаяди.

Қадим чорвачилик тури – туякашлик билан шуғулланаётган оиланинг фарзандлари ҳам бир жойда тўхтаб қолгани йўқ. Хонадон невараси Ойбек менга компьютерда терибли, реклама шаклига келтирилган “Шубатни ичмабсиз, дунёга келмабсиз”, деган хитобли қоғозни келтириб берди.

– Ўзинг қилдингми?

– Ҳа-да. Шубат туянинг сутидан қилинади. Ўқиб кўринг, унда А, В1, В2, С витаминлари мавжуд. Шубатни араблар “Мангу ёшлик эликсири” деб атайди.

Ойбекнинг бийрон тушунтиришларига қараб, “Нуржовсин”нинг келажagini тасаввур қилдим: оппоқ, ёруғ хоналар, қумушранг жиҳозлар... Ҳаммаси ўзгаради. Фақат ёмғир “ичиб” яшилладиган яйловлару бўтакўз туялар шундай қолади...

Кўнғиротнинг Қутли қизи

Кўнғирот туманига
қарашли “Қорақалпоғистон”
шаҳарчаси фуқаролар
йиғини раиси, “Дўстлик”
ордени соҳибаси Қутли
Қўшимбетова билан бўлган
гурунгимиз унинг биз учун
ёқимли эътирофидан
бошланди:

– Номиму шон-
шарафимни ҳам
аёл зотини улуғлаб
яшаётган, яхши кунда
ҳам, дардли кунда
ҳам бирдай яхши
кўриб йўқлайдиган
“Саодат”га қўшқўллаб
тутганим бўлсин!

Бодом қовоқларидан қийғоч кўзларигача, эрта баҳор салқинидан қизғиш тортган юзларигача самимият ёғилиб турган аёл билан узоқ йиллик қадрдонлар каби кучоқлашиб кўришамиз.

Қадим туркийлардан ёдгор бўлиб қолган исмимиз боисми ғойибдан таниганимдан буён шу аёл билан учрашувни интиқликда кутаётган эдим. Қутлихоним фақат ишга эмас, сўзга ҳам чечан экан, савол беришнинг ҳождати қолмади, ўзи қадим Кўнғиротнинг бахшиларидек тўлиб-тошиб гапира кетди:

– Қозоғистон билан чегарада яшаймиз. Сал баландроқ томга чиқиб қарасак, қозоқ қардошларимизнинг ўтовлари кўришиб, “Широғим, бовурим” деган эркалашлари эшитилиб туради. Шаҳарчамиз номининг ҳам ўзига яраша юки бор. 2011 йилда мени “Қорақалпоғистон” шаҳарчаси фуқаролар йиғини раислигига сайлашган. Одам Ватани ҳақида бундайроқ сўз айтса, тилидан аввал юраги куяди. Лекин қаровсиз жойни қаровсиз демай, не дейсан? Гул-гулистон десанг, одамлар қолиб, қуш-қумурсқалар ҳам кулади-ку, У эмас, бу эмас, уч ярим мингга яқин аҳоли яшайдиган шаҳарчамиз назардан четда қолган жой эди. Кундуз томларидан чакки ўтиб, пахса деворларини ёмғир ювиб нураб ётган кулбалару 350 километр узоқликдаги туман марказига ета олмай сарсон-саргардон бўлиб юрган элдошларимни кўриб, кечалари: “Э, худо, билагимга, юрагимга Тўмариснинг кучидек қудрат берсанг-у, шу ерни даст кўтариб ташлаб, ўрнига эртақлардагидек афсонавий бир шаҳарча қурсам...” деб йиғлардим. “Келмаслигини билиб кутдим”, деган гап бор-у, бир хаёлим:

– Бўлмайдиган нарсага бошингни оғритма, кўрқмас кўшигингни айтиб, оқим билан оқавер! – дерди.

Яна бир хаёлим:

– Орзу қилавер, Қутли, орзу учун ўлдирмайдилар, дерди... Мўъжизами, толеми, Яратганга оҳим етиб, муҳтарам Президентимиз 2017 йил Қорақалпоғистонга келганида, у кишининг ҳузурида сўз айтиш бахтига муяссар бўлдим. Ўсиб-унган, ош-нон берган ерим – Ватан ичидаги Ватанимга тил теккизаримдим? Лекин нималарнидир айтдим, бир меҳрли назар, бир қутлуг қадам, бир мурувватли қўлга муҳтож эканимизга ишора қилдим. Улуғларнинг улуғлиги шундаки, айтганингни эмас, айтмоқчи бўлганингни ҳам тушунар экан. “Қорақалпоғистон” шаҳарчаси “Обод кишлоқ” Дастурига тушди. Эллик йилда бўлмаган ободликлар икки ярим ойда бўлиб кетди.

Аввалги йилларда Кўнғиротга автобус қўйишга, касб-хунар коллежининг филиалини очишга, деҳқон бозорини таъмирлатишга эришганимизда кўзда қувонч ёши билан:

– Сенга ҳам, сенга ёрдам берган Қорақалпоғистон раҳбарларининг ҳам тик боши эгилмасин, курсилари ўрнидан кўзгалмасин, – дея дуо қилган ёши улуғларимизнинг эндиги – ободончиликдан кейинги гапларини эшитсангиз, юрагингиз яшнаб кетади.

Ахир, чакана ўзгариш бўлдимми? 16,7 километр ички йўлларимиз асфальт қилинди. 25 йилдан буён бирор санъаткор овози, бирор томошабин олқишини эшитмай кулфланиб ётган клуб – маданият саройига айланди. Тошкентнинг, Нукуснинг доврўкли санъаткорлари келиб концерт берапти. Ўзимиз ҳам

Мўътабар аёл

Президентимиз томонидан намунали оила бекаси, жамиятнинг фаол аъзолари бўлган аёллар учун таъсис этилган “Мўътабар аёл” кўкрак нишони билан Нукус туманидаги “Саманбой” овул фуқаролар йиғини ҳудудидаги “Анор” фермер хўжалиги раҳбари Анор опа ИЗБАСАРОВА ҳам тақдирланди.

“Балли, бувижон”, “Иболи келин” каби кўплаб кўрик-танловларни ўтказяпмиз. Кўчаларимизда шамшод қадларини кериб игна баргли дарахтлар ўсяпти. 25 та икки қаватли тураржойлар таъмирланди. Поликлиника, мактаб, боғча... Эҳ-ҳе, айтаверсам достон бўлади. Одамларимизни айтинг: ёшу қари қушуйку бўлиб қолди ўша кунларда. Ҳаммининг юраги ҳаприққан, ҳамма нимадир қилгиси келади. Яшаш жойинг ўзгарса, ўзинг ҳам ўзгарар экансан. Авваллари киз-келинларимиз ҳафсаласиз кийинарди. Ҳозир читниям ўхшатиб тикиб кийишяпти. Ёзги, кишки спорт майдону заллари доим ёшларимиз билан гавжум. Ўсмирларимиз ўқишдан бўшади, дегунча ўша ёққа югуришади. Тинимсиз, тартибли машқлар аллақачон ўз кучини кўрсатяпти. Шаҳарчамиз болалари футбол, бокс бўйича республика биринчилиги даражасига етиб боришди.

Ҳудудимизда қурилиш бошланмасидан аввал бир онахонимиз Олмаотага жигариникига кетган экан, уч ойдан сўнг қайтиб келиб, машинадан тушгач, ҳайдовчига:

– Ҳай сари бола, мени бошқа жойга олиб келдинг, адаштирма, – деганимиз. Ҳайдовчи ўзгаришларни тушунтиргунча эси кетибди...

... Асли кимё ўқитувчиси бўлган, “Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган ёшлар мурабийси”, “Шухрат” медали нишондори Қутлихонимнинг қувончли сўзлари тугамайдигандек эди. Ҳукуматимиз томонидан муносиб тақдирлангани ҳақида сўз кетганда юзларига нур инади.

– Ордени топираётган пайтда муҳтарам Президентимиз: “Янги “Қорақалпоғистон” шаҳарчаси аҳолисининг кайфияти қандай? Мендан уларга салом айтинг”, деди. Қайтиб келгач, йиғин қилиб саломларини етказдим. Юртда нечта овул, нечта шаҳар, қишлоқ бор, юрт оғаси ҳаммасининг номи ни билавермайди, ёдида сақлаш керак бўлган бошқа муҳим нарсалар кўп. Бизнинг “Қорақалпоғистон”ни эса билади. Президентнинг саломига лойиқ бўлайлик, жиноят йўқ, нотинч оила йўқ. Бундан сўнг ҳам номимиз фақат яхшилик билан чиқсин, – дедим.

Қутли Қўшимбетова бундан ўттиз бир йил аввал Хўжайли туманидан эрининг хизмати боис кўчиб келганида:

– Ёзи кам, қуёшни соғиниб яшагим келмайди, бир йил турамиз, – деган экан.

Энди эса ўша қуёшнинг нури етмаган жойларга қалб шуъласини сочиб ризқу рўз кўқартираётган элни элим, тупроғини Ватаним, деяпти. Мен бу тўрт ўғил-қизни вояга етказиб, оналик мартабасини оқлаган, шу билан бирга кўксига Ватан экиб, Ватанни улғайтирган аёлни “Саодат”хонларга яқиндан таништирар эканман, опасингилларимизнинг ҳаммасида шундай жасоратли рух, сўнмас умид кўргим келди.

Анор опани муборакбод этиб, шу ҳаяжонли кунлардаги кечинмаларини эшитиш учун борганимизда, фермер опа:

– Мени дуо қилдингиз, раҳмат. Лекин менинг беҳос дардга чалиниб қолган дугонам бор. Ўн етти ёшимдан буён ўртоқ эдим... Дардини эшитгандан буён кўзимга уйқу келмаяпти... деди, кўзларига ёш қалқиди. Дугонаси шоира Минайхон Жуманазарова экан, бизнинг ижодкорлигимиз учун эсига тушган бўлса керак-да, тасалли бердик, мукофот билан қутладик.

Анор опа узоқ йиллар 17-мактабда муаллималик қилган экан. Болалари қанотига кириб, нафақага чиқсам, невараларимни етаклаб, боғу рогларни айланиб юраман, деб ният қилар экан. Турмуш ўртоғи Ерназар Сарсенбаев вафот этгач, у еру кўкка сиймай қолибди.

– Ўлим – ҳақ, деганим билан айрилиқнинг азобига чидаш, унинг изтиробини оз бўлса-да, унутиш учун ўзимни меҳнатга урдим.

Фермер опа ўзининг тадбиркорлик дунёсига кириб келишини шундай изоҳлади. Қорақалпоқларда орийат кучли: майдонга чиқдингми: қайтиш йўқ.

Анор Избасарова 13,5 гектар ерда деҳқончилик қилади. Пахта, буғдой экади. Нукус тумани шароитида тупроққа чигит қадаш осону, аммо уни уч кулоқ гўза қилиб, ўстириб, пахта очилтириш осон эмас. Қатқалоқдан тортиб чеканкасигача қаттиқ меҳнатни талаб қилади. Тажрибаси унча катта бўлмаса-да, фермер аёлнинг тиришқоқлиги, ер билан тил топиша олгани самара берди: баракали ҳосил олди.

2019 йилдан хўжалик фаолияти бироз ўзгарди: боғдорчилик, сабзавотчилик, чорвачилик ҳам қўшилди. Ишчилари ҳам кўпайди.

– Кексаликка етдим, деб бошимга рўмол ташлаган эдим. Энди гулга кирган боғлар, елинлари тўлишиб, кўзилашга келаётган совлиқлар, ўлчамига қаричим етмаётган буғдойларни кўриб, умримнинг бошқа бир фасли бошланаётгандек, – дейди Анор опа.

Умрнинг барча фаслларида бир мазмун топаётган аёллар замондошимиз эканидан фахрланиб, қахрамонимиз билан хайрлашдик.

**Гулнора ЖУГИНИСОВА,
“Еркин Қарақалпақстан” газетасининг махсус муҳбири.**

Берунийнинг онаси

“Жаннати аёл”

Рассом Ортиқали ҚОЗОҚОВ

Ушбу мақола
Ўзбекистон
Республикаси
Олий Мажлиси
хузуридаги
одават нотижорат
ташкилотларини
ва фуқаролик
жамиятининг бошқа
институтларини
қўллаб-қувватлаш
Жамоат фонди
кўмагида
тайёрланди. Лойиҳа
номи: “Маънавият
оиладан
бошланади”.

Абу Райҳон Берунийнинг 30дан ортиқ тил ва лаҳжаларни билгани, уларни асарларида қўлагани манбалардан маълум, хусусан “Сайдана” асари бу фикримизни яққол далиллайди.

Шу ўринда бу каби буюк олим, таржимон, адабиётшунос, давлат арбоби бўлган ўз халқининг, қолаверса, башариятнинг шонли фарзандини дунёга келтирган она ким экан, деган савол туғилиши табиий. Чунки буюк шахсларни буюк оналар башариятга туҳфа этадилар. Афсуски, Берунийнинг ота-онаси ҳақида маълумотлар илмий манбаларда сақланмаган, деярли йўқ деса ҳам

Абу Райҳон Беруний “Геодезия” асарида 16 ёшидаёқ мустақил равишда астрономик кузатишлар олиб борганлигини ёзади. Олим ушбу кузатишларида ўзи туғилган жонажон Кат шаҳрининг географик кенглигини ҳамда эклиптиканинг экваторга оғиш бурчагининг катталигини билиш мақсадида Қуёшнинг кеча-кундуз барабар бўлган пайтдаги баландлигини аниқлаган эди.

Аллома Ер шари глобуси ёки ярим глобусини ясаб, унинг сиртига координатлари маълум бўлган пунктларни туширганлигини ҳам қайд этган. Яқин даврга қадар Ер шарининг географик глобуси биринчи марта 1492 йили Мартин Беҳайм деган олим томонидан ихтиро қилинган, деб юритилган эди. “Геодезия” асарини ўқиган одам борки, географик глобус дастлаб Беруний томонидан яратилганлигини англаб олади.

бўлади. Балки, буюк қомусий олимнинг бизгача етиб келмаган ёки ҳалигача топилмаган, фанга номаълум бўлган асарларида оиласи ҳақида маълумотлар бўлиши мумкин, деган умид кўнглимизга тасалли бахш этади. Беруний ўзи туғилган ва болалиги ўтган жой, азиз Ватани Хоразмнинг пойтахти бўлган Кат шаҳри ҳақида асарларида: “Менинг туғилган вақтим Хоразм (ўша даврда Кат шаҳри “Хоразм” деб ҳам айтилган) шаҳрида... ҳижрий 362 йилнинг учинчи зулҳижжаси (милодий 973 йилнинг 4 сентябри) – пайшанба кунига тўғри келган”, – деб ёзади.

Бир гуруҳ олимлар улуг олим ёшлигидан ўсимликлар билан беҳад қизиққан, балки, шунинг учун у Абу Райҳон лақабини олгандир, десалар, айрим илмий ишларда Абу Райҳон

“марҳаматли”, “рахмдил”, “жаннат гули” деган мазмунни билдиришини ҳам ҳисобга олган ҳолда қомусий олимнинг инсоний сифатлари кўзда тутилиб, ушбу куня берилган, деган фикрни ёқлайдилар.

Асосий мавзуйимизга қайтадиган бўлсак, эски катликлар, яъни ҳозирги берунийликларнинг буюк алломанинг онаси ҳақидаги оғиздан-оғизга ўтиб келаётган маълумотлари кўплаб иштибоҳларга бироз ойдинлик киритгандай бўлади. Оғзаки тарих ҳам илм сифатида қадрланишини ҳисобга олиб, ҳали бу борада манбалар орқали аниқлик киритилиши зарурлигини таъкидлаган ҳолда, Берунийнинг онаси ҳақидаги ушбу оғзаки тарихни ҳам журналхонлар эътиборига ҳавола қилишга жазм этдик. Кўп йиллардан буён Абу Райҳон Беруний ҳаёти, ижоди, ота-онаси ҳақидаги маълумотларни излаб, тўплаб юрган Баҳодир ака Йўлдошевнинг бу борадаги изланишлари натижаси ҳамда аҳоли ўртасидаги ривоятумуз, ҳикоятумуз фикрлар силсиласини қуйидагича баён қилиш мумкин: Урта Осиёда еттита исмни уларнинг эгасига бўлган ҳурмат ва эҳтиром боис (ҳаттоки буни ўта ихлос қўйиш туфайли пайдо бўлган ҳайиқиш ҳам дейиш мумкин), тўғридан-тўғри айта олишмаган. Муҳаммад (с.а.в.) ва унинг тўрт чориёри Абу Бакр Сиддиқ, Умар, Усмон, Ҳазрати Али ҳамда унинг ҳурмати учун пайғамбаримиз набиралари Ҳасан ва Ҳусайнлар номи қўйилган инсонлар исмларининг олдида “Абу” сўзини қўшиб айтиш урф бўлган. Шунинг учун тўлиқ исми Абу Райҳон Муҳаммад ибн Аҳмад Беруний бўлган аллома номи олдида ҳам “Абу” сўзи қўшиб айтилган. Райҳон деб номланишига сабаб эса ёш олимнинг чап юзида жағи ёнида гули (доғи), волидаси Гулли момонинг ҳам ўнг юзида гули бўлган. Шу боис онасининг исми ҳам Гулли (гули бор маъносиде) деб қўйилган. Бу маълумот Қози Қулжон бобо деган инсон қўлидаги китобда ёзилган экан. Қатағон йилларида ўша китобни чуқур қазиб яширишган, афсуски, кейин топа олишмаган. Бу маълумотни 1938 йилда туғилган Ғойибназар Жабборов бобо ёшлик пайтида ўз қулоғим билан эшитганман, деб тасдиқлаган. Шу тарздаги оғзаки манбалар олимга Абу Райҳон Беруний деб ном берган устози Ибн Ироқ илм ва фан намояндаси бўлгани учун “Гулим” сўзини янада конкретлаштириб “Райҳоним” деб эркалаб, Абу Райҳон шаклида чақирган бўлиши мумкинлигини тахмин қилишади. Абу Райҳон Беруний ташқаридаги гул, деган маънони билдиради, чунки олим ҳаётининг катта қисми ватандан ташқарида кечган.

Бундай умумбашарий даҳони дунёга келтириб, тарбиялаган онага халқнинг ихлоси, ҳурмати шу дара-

жада баландки, Бушканз қишлоғининг ғарб тарафидаги қабристонни буюк олимнинг волидаи мухтарамаси дафн этилган қўйимгоҳ сифатида “Гулли момо қабристони” деб аташган. Бу қабристон Х асрдан то 1969 йилнинг 13 мартигача, яъни ўша йили содир бўлган Амударё тошқинига қадар сақланиб келинган. Ғойибназар отанинг айтишича, 1956 йил Гулли момо қабристонидан захкаш қазиб ўтказиш вақтида Абу Райҳон Берунийга тегишли бўлган 2 сандиқ китоб ва асарлар топилган.

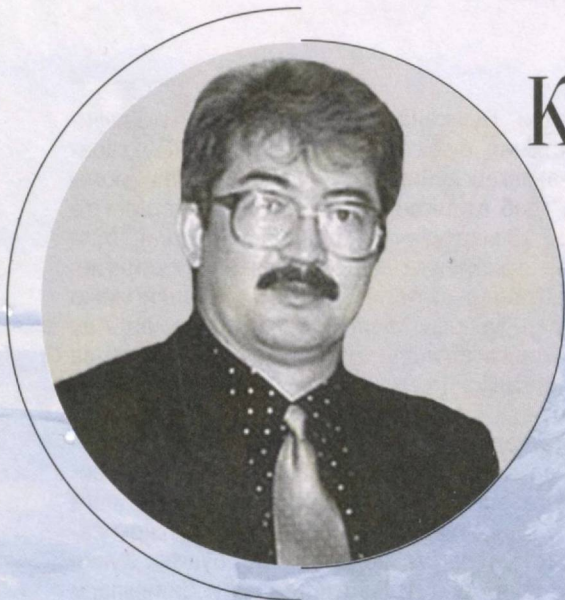
Халқ орасидаги оғзаки маълумотларга қараганда, Гулли момо саводли, кучли тафаккур ва билим соҳибаси бўлган. Фарзандини устози Ибн Ироқнинг тарбиясига топширгунга қадар унга кўплаб илмларни ўргатишга муваффақ бўлган. У табиятан хушфезъл, саранжом-сарашта, фариштали ва ўта меҳрибон аёл бўлган. Зукко она бўлажак олимнинг ўзлаштирган янги билимлари рўйхатини юритиб борган ва қайси куни нимани ўқиши кераклиги ҳақида аниқ жадвал тузиб қўйган. Халқ орасида буюк қомусий олимнинг отаси ҳам китобларни муқовалаш, эски нодир китобларни қайта тиклаш иши билан шуғулланганлиги ҳақида маълумотлар бор. Бир сўз билан айтганда, бу хонадонда маънавий тарбияга эътибор ва эҳтиром бениҳоя кучли бўлган. Оиладаги бу муҳит, онасининг меҳр-муҳаббати, эътибори, отасининг илмга чанқоқлиги, йўлга қўйилган тўғри тарбия ҳамда Аллоҳ берган нодир истеъдод ёш Муҳаммаднинг дунё илм-фани чўққисини забт этишида муҳим омил бўлиб хизмат қилган. Қолаверса, хоразмшоҳлар давлатининг пойтахти; илм ва маданият маркази бўлган Кат шаҳридаги кучли илмий, маънавий-маърифий, маданий муҳит ҳамда устози Ибн Ироқнинг тарбияси, Африқийлар сулоласининг ғамхўрлиги ва чексиз марҳамати дунёга Абу Райҳон Беруний номли буюк қомусий олимни армуғон этди.

Шуни таъкидлаб ўтиш жоизки, буюк даҳонинг оиласи, ота-онаси ва шахсий ҳаётига доир мавзуларда жиддий илмий изланишлар олиб бориш ёш тадқиқотчиларимиз олдида турган энг муҳим вазифаларидандир.

Ҳазрати Имом Ғаззолийнинг ҳикматлари орасида шундай сатрлар бор: “Болалар ота-оналарига берилган бир омонатдир. Боланинг қалби ҳар қандай нақшу тасвирдан холи бир қимматбаҳо гавҳардир. У қандай нақш солинса, қабул қилади, қаёққа букилса, эгилади. Агар яхшиликка ўргатилса, шу билан ўсади ва бу дунёю охиратда саодатга эришади. Унинг савобига ота-онаси ҳам, ҳар бир муаллиму устозлари ҳам шерик бўладилар. Агар ёмонликка одатлантирилса, ўз ҳолига ташлаб қўйилса, охир-оқибат ҳалок бўлади. Гуноҳи эса унинг тарбияси учун жавобгар бўлганларнинг гарданига тушади”. Демак, Абу Райҳон Берунийнинг ота-онаси фарзандлари олдидаги ана шу жавобгарлик ва масъулиятни чуқур ҳис қилиб, унинг камолоти учун қайғурган инсонлар бўлишган. Ва бу қутлуғ вазифани Гулли момо ўта зукколик ва фидойилик билан амалга оширганлиги учун ҳам фарзанди аржуманди жаҳонга машхур аллома бўлиб етишган.

Мунаввара ҚУРБОНБОЕВА,
“Тамаддун нури” журнали бош муҳаррири

Кўнглим менинг бир сирли осмон

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими
Бахтиёр ГЕНЖЕМУРОДнинг “Офтобнинг умри”, “Саратон”,
“Ўқ қадалган ой” шеърӣ тўплamlари қорақалпоқ тилида,
“Ўкуздарё битиклари”, “Мадэ хон сўзи ёхуд Чин ипагидаги
битик” каби асарлари ўзбек тилида нашр этилган.
Ўтли қалам соҳиби, жамиятда ҳам, адабиётда ҳам фаол
ижодкоримизни қутлуг ёши билан самимий табриклаб,
сиҳат-саломатлик ва яхши асарлар қувончини тилаймиз.

Тўққиз сўз

Сени суйдим, тўққизинчи май,
Тўққиз сони – илоҳий рақам.
Худо амри билан онадан
Тўққиз ойда тугилган одам.

Тўққиз сони – кароматли сон,
Бу рақамда сир, синоат, ром.
Тўққиз товушли от – Чингизхон,
Амир Темур – тўққиз ҳарфли ном.

Тўққиз сони – ишқ-муҳаббатли,
Тўққиз сони – нозли тўққиз сон.
Қалбимда дард – тўққиз қаватли
Уйдасан сен – маконинг осмон.

Тўққизинчи қават, кеч тўққиз...
Мен ерда, у кўкда хуррам – ой.
У эркин ой, у озод, ёлғиз,
Уч юз олтимини кунга ўктам ой....

Согинчини – чўл чанқогини
қондирмоққа селлар керак.
Армонни – тол япрогини
эркалашга еллар керак.

Юрагим – дард бўлса яшил,
қиз лабидай гуллар керак.
Наврўз оқшомидай асил –
ёр кўзидай тунлар керак.

Шунча қуёш, шунча булут
ёт эмасдир, бари керак.
Йиғлаган ҳам пуркаган ўт –
эх, гарибим юрак... юрак!

Бир қуш учди чарх уриб, дўстлар,
Юрагимга меҳмон бўлмоқда.
Кўнглим менинг бир сирли осмон,
Унга согинч, согинч тўлмоқда.

Сел-себор ёмғирда адашгим келар
қутли сезим билан.
Гуллашни соғинган жувондай баҳор
кайфли кезинг билан.

Бировлар юпатар кўнгиллари
шаробу узум билан.
Ютоқиб қарайман шингилларингга,
ҳали узилмаган.

Ўтган кунларингни қайтармайди вақт,
синар тўзим билан.
Муҳаббат фаслида адашмоқ чин бахт
ёлғиз ўзинг билан.

Бу дунёда яшаб нима орттирдим,
Топганимдан кўра йўқотганим кўп.
Сўқмоқлар азобин тушунади ким,
Интилдим тоғларга, чўққиларга хўп.

Балки, шунқор каби қанот қоқарман,
Тубсиз жарликлардан, қоятошлардан.
Бироқ мен ўзимни излаб топарман:
Узилган торлардан, чексиз даштлардан.

Кеча оқшом бир сулув қиз:
“Дунё – алвон гул... – деди. –
Қуёш ботиб, чиқса юлдуз,
Гулзордан гул юл...” – деди.

“Богимизда гулистон бор,
Боришга йўқ йўл, – деди. –
Қизнинг кўнгли қилдан ҳам тор –
Боққа ўғри бўл”, – деди.

Қаҳ-қаҳ кулди: “Қизил гул – мен.
Богда қийнар чўл, – деди. –
Қўрқсанг ўғри бўлишдан сен,
Йигит бўлмай ўл!” – деди.

Муҳаббат порлаган кўзимга ишон...

Фотима МИРЗАБОЕВнинг “Ишқ торлари”, “Давр нафаси”
шеърлар тўплами қорақалпоқ тилида нашр этилган.
Ҳозир “Қорақалпоқ адабиёти”, “Гулойим” газеталарининг
махсус мухбири сифатида фаолият олиб бормоқда.

Ҳали

“Ёшлик елдиригдай ўтади”, дерлар,
“Барига қўл силтаб кетади”, дерлар,
“Юракда муҳаббат битади”, дерлар,
Ўтмади, кетмади, битмади ҳали.

Биров севгилисин тенглар юлдузга,
Ёки сув тубида сузган қундузга,
Таърифин бол каби мақтаб оғизда,
Юрса ҳам чин сўзга етмади ҳали.

Сени ҳеч нарсага ўхшатолмайман,
Ўхшашигини асло топа олмайман.
Шу дунёда борсан, бошқаси ёлгон,
Кўнглимдан ёлгон сўз ўтмади ҳали.

Парвонадек ўтга урдим ўзимни,
Кимлар тушунади сирли сўзимни,
Сени севиб қолган сирли кезимни
Ойларга, йилларга бермадим ҳали.

Сен юрган боғларнинг файзи бир бошқа,
Изларинг босгансан қайси бир тошга,
Интиқман меҳрингга – нурли қуёшга,
Бундан ортиқ бахтни кўрмадим ҳали.

Ёшлигимга гувоҳ серишовқин шаҳар,
Дийдор насибдайин бугун тонг саҳар,
Севгилим, инъом эт кўнглимга баҳор,
Ўзга фаслни ҳис этмадим ҳали.

Қўл чўздим, интилдим, пинҳона куйдим,
Тақдирим ипини чуватдим, туйдим,
Номингга шеър ёздим, куйладим, суйдим,
Ширин ҳаёлларим битмади ҳали...

Икки кун

Икки кун ўтади сенсиз, мен сўлдим,
Ўзгани бахтиёр этар бу кунлар.
Ҳижрон азобининг қурбони бўлдим,
Тош кўнглингда қачон очилар гуллар?

Кун санаб аёллар тоқат қилурлар,
Бахтни баҳам кўрмоқ азалий қисмат.
Юракка жам бўлар мактублар -- сирлар,
Сўнг бор дийдорига етказ, маҳаббат!

Қор қилмас юракдан тўкилган сўзим,
Наҳот чил-чил синган дилга чега йўқ.
Тинмай изласам ҳам бутун ер юзин,
Менга ўзинг каби бек йўқ, эга йўқ.

Икки кун қовоғин очмади шаҳар,
Сени икки йилдек кутдим интизор.
Ширин умид билан бошланар саҳар,
Сен борлигинг сабаб руҳим умидвор.

Чўққилар бошида эримас қорлар,
Чалинмасдан турар энг нозик торлар,
Ширин сўзлар айтса гўзал дилдорлар,
Ишонмагин, фақат ўзимга ишон.

Вақт -- елдирим шамол, ўтади зувлаб,
Гоҳ мунгли бўламиз, гоҳида қувноқ,
Қошингда лол бўлдим юрагим ўйнаб,
Сен деб азоб чеккан кезимга ишон.

Ишон

Чиройли сўзлар бор, айтасан билиб,
Ҳарорат бахш этмас, юрагим илиб,
Парвонадай куйдим ўтга интилиб --
Девона ҳолатим -- сўзимга ишон.

Тун қўйни тилсимга тўла ўзингдай,
Юлдузлар ялтирар тотли сезимдай,
Баҳорга айланган ҳаёт кузингдай
Муҳаббат порлаган кўзимга ишон.

Шанба, якшанба

Яна етиб келди шанба, якшанба,
Айрилиқ куйини чалар торлари.
Бу кунлар оташин ҳижронга манба,
Шамолларга сирдош юрак зорлари.

“Кетдингми?” -- тил эмас, дилим ёнади,
Сенинг билан тотли армоним кетди.
Икки кун кўнглининг синган қаноти,
Кўкка учган севги парвози битди.

Сир сандигим очиб, тинтийман унсиз,
Унда йўл қарайди бахтдан маст аёл.
Гул ҳам сўла бошлар, ахир, булбулсиз,
Асло юпанмайди бетоқат ҳаёл.

Юрагим богидан узилган гулни
Кадамингга тўшай деб ҳалак бўлдим.
Тақдирнинг ўйини устимдан қулди,
Минг бора очилиб, минг бора сўлдим.

Икки кун шод бўлиб қулар ул санам,
Палахмон тошидек учди мунгларим.
Гуллар ундиради сен босган қадам,
Сен билан ҳар қачон нурли тонгларим.

Икки кун мен сенсиз бахтсиз ва карахт,
Ҳижрон кўзлаб отган ўққа нишонман.
Чархпалак мисоли айланади вақт,
Етиб келаверар шанба, якшанба...

Алланазар АБДИЕВ,
Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси

БУРГУТ ЧЎҚҚИ

Ҳикоя

Тоғ бошидаги баланд чўққида бир жуфт бургут кўп йиллар мобайнида тинч-тотув, бахтли ва тўқ яшарди. Она бургут неча марта тухум босиб, палапон очди. Ота бургут палапонга парвона бўлиб, парваришлаб мустақил ҳаётга учирма қилди. Улар ошён қуришган тоғ табиати жуда чиройли, файзли ва осойишта эди. Одамларнинг қадами етмайдиган бу жойларга овчилар ҳам яқинлаша олмасди. Ноёб доривор гиёҳларга, ёввойи мевали дарахтлару буталарга бой бўлгани учун бу ерни турли паррандаю даррандалар макон айлаган: тулки, қуён, шоқол, қирғовул, беданалардан тортиб марол, буғу, тоғ эчкиларигача изғиб юришади.

Елдимрдай йиллар ўтди. Икки бургут ҳам қариди. Айниқса, Она бургут ҳолдан тойди. Энди чўққидан пастга тушиб, майда ҳайвон ва қуш овлашга мажол етмай қолди. Ота бургутнинг бир ўзи пастга ўқдек шўнғиб, бирор жониворни ушлаб чўққидаги уясига олиб бориб қартайган жуфти билан баҳам кўриб юрди.

Вақт-соати етиб, Она бургут кўз юмди. Узок йиллар бирга яшаган жуфтидан айрилиб қолган Ота бургутга бу дунё тор кўринди. Дод-фарёд солиб оху нола чекди. Учи қармоқдек қайрилиб турган ўткир минқорини, бақувват чанғалини, ханжардек тирноқларини тошларга урди, қайради, тирнади, чўкиди. Оташин қуёшга, қаҳратон аёзга, метиндек қотириб қўйовчи музга, бўралаб ёққан қалин қорга, изғирин довулга неча асрлаб бардош берган тошлар Ота бургутнинг зарбаларидан ушалиб синди, ўт чақнади, ёрилди, тешилди. Бироқ унинг ёри тирилмади.

Барча қушлар, паррандаю даррандалар таъзим қилиб, эҳтиром кўрсатишини сезиб турган бўлса-да, осмондаги жонзотлар ҳукмдори Ота бургутнинг кўзига қадрсиз кўринди: унинг учун ўз суюқлиси – Она бургут бир дунё, бир ён, тарозининг иккинчи палласига бутун дунёни қўйсанг ҳам асло боса олмас эди.

Ота бургут ўзини ниҳоятда яққаланган, ёлғизланган ҳис этди. Гўёки бу дунёда оиласиз яшашдан маъно қолмагандек эди. Айрилиқ дардидан юрак-бағри эзилган, тилка-пора бўлган бургут ноилж Яратганнинг амрига – пешонасига эзилган тақдирга кўника бошлади. Бироқ бешафқат вақт Ота бургутнинг ҳам куч-қувватини, танасидаги тинкаматорини сўриб олаётган эди...

Бир умр баланд чўққида яшаб ўрганган, ҳаммаша осмонда парвоз айлаган, ҳамма нарсасига тепадан қараган, тубанлик қони-жонига ёт бўлган мард кекса бургут кучдан қола бошлади. Энди у тоғ чўққисидagi уясидан пастга тушса, қайтиб юқорига кўтарилиши қийинлашди. Кенг қанотлари, йирик гавдаси ўзига оғирлик қилди: осмонга зўрға кўтарилар эди. Темирдек оғир парли қанотларини силкитиб қоқиш, кўзғалиш мушкуллашди. Ҳайвонлару қушлар бургут чўққисига чиқа олмас, пастда яшар эдилар. Баъзида кўрсичконми, кўнгизу қуртларми учраб қолар, бироқ бургут овлаб келган ҳайвоннинг сарқитидан умидвор бўлиб уясининг теварағида ўрмалаб юрган бундай ҳашаротларни ейишга табиати тортмас, тўғриси ор қилар эди: бундай майда-чуйда жирканч махлуқларни тановул қилишни ҳукмдор ҳаёлига ҳам келтиролмасди. Йўқ, бундан кўра ўлгани яхши. Қорнидан кўра қадри устун келиб, қайсарлиги ва ори кўзғалиб улар билан озиқланмади.

Аммо... лекин... бироқ... бора-бора "томоқ – орсиз" – дегандек, очлик силласини қуришиб борар, бир иложини топиши керак... У очликка чидай олмай пастга

тушди. Пастга тушгани билан аввалгидек эпчил бўлмаганидан кейин биронта ҳайвон ё қушни овлаш осон эмас. Кўп ҳалак бўлди: учиб бориб, пастга шўнғиб, панжа урамандегунча ўлжаси ҳуркиб қочиб кетар эди. Овораи сарсон бўлиб уча-уча бир тоғ қўчқорининг ўлигини кўрди. Бадбўй анқиганиданоқ бу ўлаканин анчадан буён ҳидланиб ётганини, гўшти айниганини сезди. Шунинг учун қайрилмади. Кекса бургут келаётганини кўрган қарға-қузғунлар жон сақлаб қолиш ташвишига тушиб, тумтарақай қочган эди, осмон ҳукмдори тўхтамай ўтиб кетган, ўлакка қайта ёпирилишди.

Ота бургут қирғовул қувди, бироқ чангалзор орасига кириб ғойиб бўлди: аввалги ҳоли бўлганида қирғовул бутазорга етиб улгурмасди.

Қуён қувди, инига кириб қутулди.

Қанотини кенг ёзиб, эмин-эркин учиб келаётган Ота бургутнинг нурсизланиб, хиралашган кўзи олисдаги бир алқорни кўрди. Қанотидан товуш чиқармай, парларини шамолда пириллатмай учишга ҳаракат қилиб, яқинлашиб бораверди.

Алқорлар табиатан ниҳоятда хуркак, сезгир бўлади. Ота бургут шунда ҳам анча яқинлашишга улгурган эди, тўда қия қоялар оралаб югурди. Ота бургут қулай пайтни бой бермаслик зарурлигини англади: бор кучи билан учди. Кексайган бўлса ҳам табиат бургут зотиға ато этган чайир вужудига, қонида сақланиб қолган куч-қувват қушлар ҳукмдорини нишаб қоялар, чакалагу буталар сабабли ўқдек уча олмаётган алқорларнинг нақ тепасига етказди. Бургут чанғалига тушмаслик

учун қочаётган алқорларнинг жони ҳалқумига келди. Ота бургут овдан завқланиб, ёшлик хотиралари уйғонди. Ҳис-туйғулари кўзғалиб, юрагини шашту шиддат сурури чулғади. У энди истаган алқорга чангал сола олар эди. Авваллари Ота бургут билан бирга кўп бора бундай лаззатли овларнинг гувоҳи бўлган, завқланган. Кўрқиб титраётган ҳайвонлардан бирининг устига зарб билан урилганидан, боқкиш бели, умуртқаси синиб йиқилар, бошини буриб, ўз ажалига аянчли боқар, меҳр-шафқат сўраган каби кўзларини илтижоли тикарди. Бу фақатгина бир ўйини эди овчи бургутнинг: ҳали ўткир панжаларини ботиргани йўқ. Бели мертилган жониворга қарамай, қайта учишда давом этади, бошқа ўлжага ҳамла қилади: ўша пайтлари томоғи ҳам, назари ҳам ҳамиша тўқ учарди, фақат бургутгина ўз ўлжалари устида кўниб-учиб ўйнайди. Ўз қудратини намоёйиш этади.

Бироқ ҳозир унинг аҳволи ҳам, шароит ҳам бошқача – илгаригидек шод ва бахтиёр эмас, кўнглида ғам, ўз кучини кўрсатиб мақтанай деса, жуфти ҳам йўқ. Энг асосийси, қорни оч, бу ҳам етмагандек куч-мадори соб бўлмоқда эди. Ота бургут бу ўзининг сўнгги ови эканини ичидан сезди. Шунинг учун алқорларнинг энг йириги, энг бақувватига панжа ургиси келди.

Алқорлар тўдасининг олдида кўрак керган, соқоли тўшини тўлиқ ёпган, бақувват шохлари буралиб-буралиб ўсган кўчқор олға чопиб бораёттир. Бироқ ҳаммадан олдин юрггани уни ажалдан қутқара олмасди. Ота бургут ёшлигидан ўрганган овчилик маҳоратини сўнгги бора ишга солди. Бор кучи билан кўчқорнинг устига урилди, ўзининг ҳозирги кучига ишонмай, панд бериб қўямани, дегандай, тусмоллаб темирдек қаттиқ ва ўткир панжаларини ўлжасига ботирди. Тошни ҳам ушатиб юборадиган минқорини кўчқорнинг елкасига ханжардек урди. Ота бургутнинг бундай аёвсиз зарбаларидан алқорнинг оёқлари букилиб, мункиб йиқилди, бўйин-умуртқаси синиб, дир-дир титради, кўзлари олайди, жонҳолатда аччиқ ва мунгли маъраганде тоғу тошлар қайғули акс садо берди.

Неча кунлаб оч юрган Ота бургутнинг тумшуги иссиқ қонга беланди, мазали гўшт исидан боши айланди, оғзидан сўлаги оқди. Тирноқлари, тумшуклари билан алқорнинг терисини шила бошлади. Буғи чиқиб турган юмшоққина юрак-бағир лахта-лахта бўлиб бургутнинг томоғидан ўтиб кетди. Ўткир тумшук билан чўқиб, лаҳм гўшларни юлиб олиб, маза қилиб ютаверди, чўқийверди, еяверди...

Бир маҳал ўзи тўйса ҳам, кўзи тўймай очкўзлик қилиб кўп гўшт еб қўйганини сезди. У ёқ-бу ёққа қараб ўлжасининг устидан тушди, бир чеккага ўтиб тумшугини тозалади, парларини тараб, ўзига оро берди.

Лапанглаб юриб атрофга назар солди, ўзи ошён қурган чўққига тикилиб боқди. Уясига учиб бориш учун қанотларини қоққан эди, тошдек оғирлашиб қолган зил-замбил танасини кўтара олмади. Бироз пастлаб учди-да, яна ерга кўнишга мажбур бўлди. Ота бургут ҳолсизланган эди. Бўқиб гўштга тўйганидан қорнидаги “юк” ерга тортарди. Оғир кўзғалиб яна кўнди. Учолмаётганидан қаттиқ ўкинди. Аччиқланиб тумшугини тепаликнинг тошига урган эди, чўққининг қайроқ тошидек чақмоқ ялтирашининг ўрнига (тош ҳам шундай бўладими, деган фикр кўнглидан “йилт” этиб ўтди) тупроқдек сачраб кетди. Гавдасини кўтара олмаган қанотига зарда қилиб, парларини чўқиди. Ўз-ўзини ёмон кўриб депсинди, уринди, суринди.

Кекса бургутнинг бу ҳаракатларида атрофдаги ҳайвонлар ҳайрон бўлиб қарашар, бироқ “оббо” деб оғизларини очолмай, ҳукмдорнинг ҳолатидан ичдан қувонар, сиртдан унинг ҳали ҳам ҳайбатли турқи-тусидан, ўткир тирноқ, тумшукларидан кўрқишар эди.

Бургут ўзидан пастлар билан тенг бўлганидан, улар олдида кулгу-масҳарага қолганидан номус қилди. Бироқ унинг куч-қудрати адо бўлган, шарт кетиб, парти қолган. Шунинг учун у энди мана шу тепалиқда ўз ўлимини кутиб яшашга маҳкум бўлганини англади. Ким бўлса ҳам, қариган қушнинг озқаси сассиқ балчиқдаги чувалчанглар, сассиқ сичқонлар, кўнғиз, чигирткалар экани унга аён эди...

Ой сайин, ҳафта, кун сайин, соат сайин ўлими яқинлашаётганини сезди. Тинка-мадори қолмади, кўзлари қоронғулашди, оёқлари танасини кўтара олмай бағрини ерга босиб ётадиган бўлди. Танасининг устига ўрмалаб чиқа бошлаган қурт-қумурсқаларни қаноти билан қоқиб тушириш ҳам амримаҳол. Буларнинг бари жасур Ота бургутнинг ор-номусини кўзғаб, юрагини ёндаирди. Унинг дармони кўриб, эти суягига ёпишиб бораётганини сезиб қушлар ҳам яқинлашиб қугурлашар, чирқиллашар, қағиллашарди.

Бир гўнқарга Ота бургутнинг анчадан буён қимирламай қолгани туфайли ёнига бориб кўзини чўқиб олди. Ушанда Ота бургут ўзини қўриқлай олмаганидан, бургут номини оқлаётганидан қаттиқ ранжиди. Аччиғи чиқди, гаши келди, қони тошди. Авваллари ёнига яқинлашиб тугул

осмондан ерга тушган соясидан кўрқиб, сичқоннинг ини минг танга бўлиб қоладиган гўнқарганинг бундай қилиғи – зулму озори суягидан ўтиб, қонини қайнатди, юрагининг ёлини силқитди. У бундай хору зор бўлиб ўлишдан ор қилди. Яна кўзини чўқиб учун ёнида қуймаланаётган қарганин бошидан тишлаб олиб, бор кучини сарфлаб кўзғалди, оёқларини ерга тираб ўрнидан турди, қийналса ҳам ота қонидаги – зотидаги – наслидаги бургутларгагина хос энг сўнгги чорани қўлларди, томирларидаги, жигаридаги қувватни йиғиб, қанотларини енгил қоқиб, аста осмонга кўтарилиб учди. Юксак чўққилар қадалиб турган осмонни кўзлади. Оч бўлса ҳам сассиқ гўнқаргани емай, бошини тумшуги билан эзгилаб, чўқиб-чўқиб ўлдириб, тилка-пора қилиб ерга ташлаб юборди.

У қанотларини бор куч-ғайрати билан силкиб-силкиб булутлар оша кўтарилаверди. Барча қушлар, ҳайвонлар, паррандаю даррандалар, жониворлар ҳайратга тушди. Ота бургутдагидек жасорат, ғайрат, ор-номус, юрак ўзларида топилмаслигини тушуниб турар, шунинг учун уларнинг ҳар бири қушлар ҳукмдоридек бўлишга ҳавас билан бир нуқтадек бўлиб кўринмай кетгунча қараб қолишди. Қушлару ҳайвонларнинг ҳар бири Ота бургутнинг ўрнида ўзларини кўргиси келиб, ширин жонларидан воз кечишга тайёр эди. Лекин мардона ўлим бургутларгагина хос, уни ўзгартариб бўлмайди. Табиат қонуни шундай. Бундай юксакликка учиш, баланд чўққиларда яшаш ва жон чиққандан кейин ҳам жасад бузилмасдан, иту қумурсқага ем бўлмасдан мангу музликлардан ором топиши – бундай ўлим фақат бургутларгагина хос эканини барча жониворлар ҳис этишар, уларнинг юрагини ҳасад ва қизғаниш олови ўртар эди.

Ота бургут денгиз сатҳидан жуда ҳам баланд ва олис чўққи бошидаги уясига, ўзининг азиз ва қадрдон гўшасига кулади. Энди бу ерга учиб келиб унинг кўзини чўқиб, жасадини хўрлаб, этини ейишга ҳеч бир қушнинг, ҳеч бир ҳайвоннинг юраги дов бермаслигини сезиб кўнгли тўқ бўлди. Иккинчидан, изида ўзига ўхшаган ҳайбатли ва кенг ўмровли бургут қолмаганидан, бошқа бир довуорақ куш зоти ўрнини босолмаслиги ҳавотиридан кўнглида армон бўй кўрсатгандай бўлди. Бунинг оқибати дунёнинг чалкашиб кетишига олиб келмасмикин, деган ўйда Ота бургут ширин ва мангу уйку қучоғига чўмиб борарди.

Саҳифалардаги шеърӣ ва насрий асарларни қорақалпоқ тилидан Рустам МУСУРМОН таржима қилган.

ЯНГИ ФАСЛЛАР: РУҲИЯТ

Табиатдаги ўзгаришлар инсон руҳиятига тез таъсир қилади. Фасллар алмашганда либослар, ҳатто, баъзи одамларнинг қўлларидаги юмушлари ўзгаради.

Айни пайтда жамиятимизда ҳам шиддатли янгиланишлар юз бераётганини кўриб, унинг иштирокчиси бўлиб турибмиз. Юртдошларимиз ҳаётида, руҳиятида ўзгача бир фаслни бошлаб бераётган бу кунларда турли жабҳаларда меҳнат қилаётган қорақалпоқ аёлларининг қалбидан қандай ҳиссиётлар кечмоқда? Биз шу ҳақда атрофлича фикрга эга бўлиш учун замондош опа-сингилларимизга бир жуфт савол билан мурожаат қилдик.

Яшаётган ҳудудингиз, хонадонингизда юз бераётган қандай янгиликлар ҳақида суюниб гапиргингиз келяпти?

Орзу-истакларингиз билан ўртоқлаша оласизми?

Жамила АМЕТОВА – Қўнғирот тумани ҳокими ўринбосари, хотин-қизлар кўмитаси раиси:

– Мен бу лавозимга мактабдан келганман: ўқитувчиман. Қўнғирот мен учун фақат яшаш жойимиз ё иш жойи эмас, у ота-боболаримиздан ўтган мерос. Номини эшитишим билан қулоғим остида туялар карвонининг қўнғироқлари эшитилгандек, бахшиларнинг дўмбираларидан қадим оҳангларга қўшилиб, “Минг уйли Қўнғирот”, “Бойсун-Қўнғирот йўллари” деган жарангдор сўзлар учаётгандек, қаердадир афсонавий Асқартоғ орқасида Барчиной: “Қуррей, тўрамнинг оти”, дея чорлаётгандек туюлади. Ашаддий китобхонлигим, бироз хаёлпарастлигимдан бўлса керак бу кечинмалар. Лекин ўзим учун нечоғлик ёқимли бўлмасин, бу хаёллар билан узок қола олмайман. Туманимизда 62 минг нафар аёл бор, уларнинг қувонч-ташвишларида бирга бўлишим керак. Бир яхши жиҳати бизда темирйўл тармоқлари, газ билан боғлиқ ташкилотлар фаолият юритади, мактаб, боғча, шифохона... Демокчиманки, бандлик борасида муаммо йўқ ҳисоби, аксарият аёлларимиз ишлайди. Мамлакатимизда кечаётган ободончилик, қурилишлар туманимиз маркази, узок-яқин кишлоқларида ҳам давом этяпти. Яқиндагина ташкил этилган тикув цехида 80 нафар хотин-қизларимиз иш бошлади. “Ипак келин” ўқув марказимиз ёшларни касбга тайёрляпти. Бўлаётган ўзгаришлар ёшлар руҳиятида ташаббускорлик руҳини уйғотяпти. Масалан, қизларимиз никоҳ қўйлақларига қорақалпоқча нақшлар солишяпти. Бу бир қараганда мактаниб айтса бўладиган гапга ўхшамас, лекин мен бунда қалбларда уйғонаётган қад-

риятларни кўриб суюнаман. Минг бора андиша билан бир истагимни айтсам... Хотин-қизларнинг фаоллашиб бораётгани яхши... Лекин эр кишиларимизнинг баъзилари ўзларини ана шу фаоллик соясига олаётгани, оила, фарзандлар олдидаги масъулиятдан қочаётгани мени ташвишга солади. Уларнинг кўнглида “Аёлим ўзи эпланди”, деган ишонч улканлашиб, маҳкамлашиб кетмасин, дейман. Қўнғиротнинг алп йигитлари – Алпомишлари кўкрагини кериб, аёллари олдида чиқишса, шунда Ойбарчинларимиздаги минг йиллардан буён Шарқу Фарбни ҳайратга солиб келган сирлилик, назокату нафосат яна “ярқ” этиб кўзга ташланармиди?

Парвоз АБДУЖАМОЛОВА – Нукус шаҳар, “Қумбузовул” МФЙда ҳамшира:

– Мен тинчликни яхши кўрадиган, болаларимни қанотимга олиб, дарду ташвишимни тилимга чиқармай яшайдиган аёл эдим. Тақдир экан, турмуш ўртоғим ўтган йили қазо қилди. Асли ўлим жигарларни бирлаштириши керак, лекин қайинбўйинларимга нима бўлди, билмадим, мен беш фарзандим билан кўчада қолдим. Ижарада турдим. Беш бола билан бировнинг уйида яшаш, айна шўхлиги чиқиб, қайнаб ётган болаларга:

– Югурма, деворга чизма, столни тирнама, дея танбеҳ бериш осонми? Эшик “тиқ” этса, уй эгаси келдимикан, деб юрагим “шиғ” этар-

Зийнагул МАМЕТУЛЛАЕВА – Нукус шаҳридаги “Массагет” меҳмонхонасининг иш бошқарувчиси:

– Меҳмонхонага Нукус давлат педагогика институтининг инглиз тили факультетини битирган қизим Дилфуза Жиянбекова раҳбарлик қилади. У ҳозир Италияда, меҳмонхона хизмати бўйича малака оширипти.

“Массагет”-нинг қурилишини 2013 йили бошлаганмиз. Ўшанда кўнглимизда: “Тўмарис момони эсла-

тиб турувчи бир меҳмонхона қурайлик, сайёҳлар келиб туришсин, бугун Орол туфайли шўрланган тупроқда эрлардек мард, қудратли малика яшаганини билишсин”, деган орзудан бўлак ҳеч нарсаяйқ эди. Давлатнинг кредитига ишониб пойдевор тикладик. Йўқ, савобли ишга Яратган қарашади, деган гап ҳақиқат экан, 14 хонали меҳмонхона бунёд бўлди. Ҳозир хоналарни 22 тага кўпайтирдик. Меҳмонлар, айниқса, сайёҳлар эътиборини жалб қилиш, юртимизда сайёҳлик соҳасининг ривожланишига ҳисса қўшиш учун астойдил ҳаракат қиляпмиз. Хоналаримиз, фойеларимизни миллий руҳда безатганмиз. Мен яқинда Мисрға бориб келдим, саёҳат давомида меҳмонхоналарига кириб, нимани ўрганса бўлади, деган саволга жавоб изладим. Дилфуза қизим Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитасининг “Ўзбекистон аёлларининг 100та энг яхши инновацион лойиҳаси” танловининг ғолибларидан бири бўлди. Шу боис яқинда ҳисобимизга пул тушар экан. “Массагет”ни 45 хонагача кенгайтирмоқчимиз. Хорижий сайёҳлар учун миллий буюмлар сотиладиган дўконча очсак, конференция залимизда китобхонлик, шеърхонлик, мусиқа оқшомлари ташкил қилсак, деган режаларимиз бор. Чунки меҳмонхона фақат ётоқхона эмас, ўз юртининг маданий-маънавий тарбия ўчоқларидан бири бўлиши кераклигини замонамиз тақозо этмоқда.

Зулхумор ЖАББОРОВА – Тўрткўл туманидаги “Диёр-Сардорбек” оилавий корхона раҳбари:

– Ҳамшираликда ўқиганман, лекин жигаримда муаммо бўлиб, узоқ ишлай олмадим. Барибир ярим жоним билан уйда ётиб олмадим. Бир жуфт ўғил ўстирдим, улар ёнимга киришгач, жисмим, оёқ-қўлим ёстиққа тортса-да, юрагим: “Зулхумор, кўнглингда нақшинг кўп, қўзғалиб кўр, туриб кўр”, дерди, деяверарди. Юрагимга кулоқ солдим. Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси томонидан 7 фоизли кредит бераётгани менга далда бўлди. Ҳужжатларим мос келгач, кредит олдим. Ҳокимият аризамга кўра, ер ажратиб берди. Товуқ, курка, бедана каби паррандаларни боқаман. Мунчоқ кўзчаларини ярқиратиб момиқ жўжаларнинг тухумдан чиқиб келиши бир байрамки, асти қўяверасиз.

Диёрбек ўғлим:

– Опа, назарингизда жўжаларингиз “чуйк-чуйк” қилиб дон сўрамайди, балки, куй чалади, – дейди. Рост, мен учун ҳаёт завқи мана шу паррандаларда. Жисмимдаги кемтикликни мана шў меҳнат тамом унуттирди, десам хато бўлмайди.

Ишхонамизга яқин жойдаги аёллар:

– Опа, биз ҳам ишласак... Сизга ҳавасимиз келади, – дейишади. Кошки, менда яна ва яна кредит олиш имкони бўлса... Ўша жойга гуллар, дарахтлар экдим, қийналиб бўлса-да, ўстиряпман, яна ҳам обод этиб, болалар боғчаси қурсам, ишга орзуманд аёллар учун гилам цехи очсам...

ди... Шундай қийинчилик пайти биздан хотин-қизлар кўмиталаримиз хабар топди, Зухра Ибрагимованинг ўзи келиб, аҳволни ўрганди. Президентимизнинг қийин шароитда яшаётган оилаларга уй ажратиш ҳақидаги қарорига биноан, бизга мана шу микрорайондан 3 хонали барча шароитлари бор уй беришди. Бошланғич бадални ҳокимият тўлаб берди. Мана, август ойи-

дан буён яйраб яшайпмиз. Ўзим ҳам, қизларим ҳам эртаю кеч Юртбошимиз, ҳукуматимиз, раҳбарларимизни дуо қилиб ўтирибмиз.

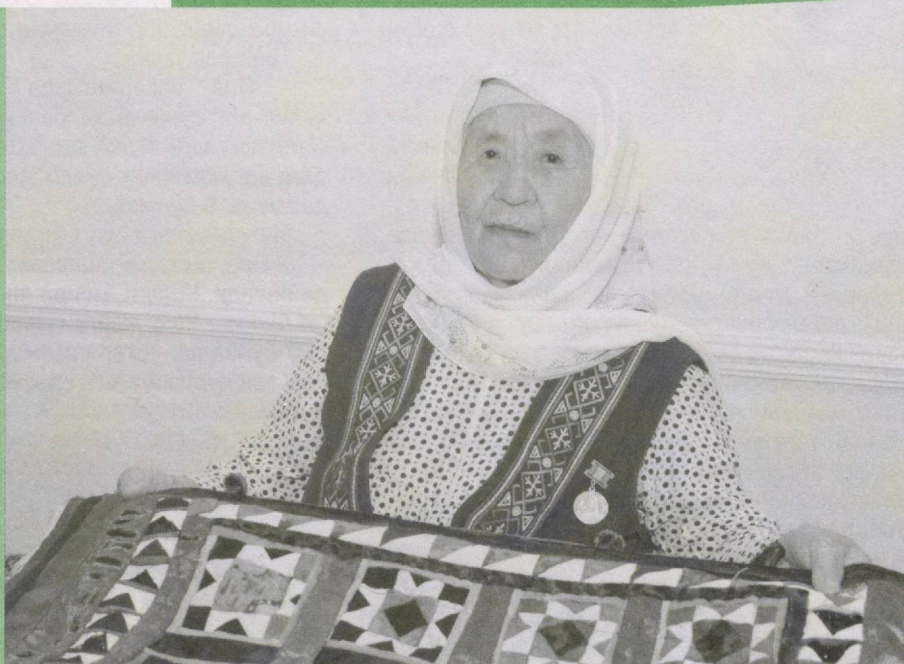
Болаларимни яхши ўқитишга ҳаракат қиляпман. Совқотиб, музлаб меҳрга зор бўлиб турганимизда бошимизни силаган улуғларга муносиб хизмат қиладиган ақлли, ўқимишли қилиб ўстирсам... Ниятим, мақсадим – шу...

Жайхунбўйи

лавҳалари

Чимбой тумани
“Жипек жолы” (“Ипак
йўли”) маҳалла фуқаро-
лар йиғинида истиқомат
қилувчи Улбўсин Ўтапбер-
генова табаррук 87 ёши-
да “Мўътабар аёл” кўк-
рак нишонига эга бўлди.
У ҳануз ўтовни безайди-
ган нақшларни кўзойнак
тақмай тикади. Хонадон-
даги қиз-келин борки,
момомерос бу ҳунарни
ўрганадилар.

– Қани эди, ўн-ўн беш
ёшга яшариб қолсам-у,
тиклаган рангдор ўтовла-
римни ўзим кўтариб, Тош-
кент сайилгоҳларига бор-
сам, – дея армон қилади
Улбўсин момо.

Қадимгиларнинг нақл қили-
шича, юртда эгизак фарзанд-
ларнинг туғилиши келаётган
барака, ризқу рўз мўл бўлиши-
дан дарак экан. Нукус тумани
“Оқтерак” овул фуқаролар
йиғинида истиқомат қилувчи
Жумамуратовлар оиласида яна
эгизак фарзандлар – уч қизалоқ
дунёга келди. Яна деганимиз-
нинг боиси шуки, хонадон эга-
лари Ниетбай оға билан Тинш-
гул янганинг ўғли Муратбой ва
келини Наргизахонлар оила-
сида тўнғич ўғли Алпомишдан
сўнг Ойдана, Гулдана исмли эги-
заклар дунёга келган эди.

– Ёмон кўздан асрасин. Бар-
чиной, Кумушой, Гавҳарой-
лар ҳам соғлом ўсяпти. Туман
хотин-қизлар қўмитаси раиси
Сарвиноз Абатова, туман оила
маркази раҳбари Раима Ўта-

ниёзовалар ҳомийлар ёрдамида эгизакларни болалар аравачалари билан таъминлаш-
ди. Ҳокимиятимиз уй ажратибди, ҳали гўдак ёшиданоқ атрофидан шунча меҳр кўри-
шяпти, хайрли бўлсин! – дейди исириқ тутатиб юриб Тиншгул янга.

– Биттагина ўғлим – ёлғизгина Комилжоним бор эди, ўзидан кўпайди, бағрим, уйим тўлди. Невараларимнинг бири қалбимнинг кўри бўлса, бири кўзимнинг нури бўлади, – дейди Тўрткўл тумани “Ўзбекистон” маҳалласида истиқомат қилувчи 102 ёшли момо Ҳалима КАРИМБОВЕВА.

ҚУНДУЗ

Биринги муқовада

У нақш солган ўтов асбобларини кўриб бир мафтун бўлсангиз, чалган чанқовузи оҳангларига яна бир мафтун бўласиз. Қундуз Қурбонова Чимбой туманидаги 8-сонли болалар мусиқа ва санъат мактабида ҳунаромандчилик йўналиши бўйича ўқувчиларга сабоқ беради.

– Бу қизимизнинг юрагида олов бор, – дейди мактаб директори Байрам оға Ембергенов. – Шогирд ўқувчилари билан “Бойсун баҳори” фестивалига қатнашади, маҳорат дарслари ўтади. Тулпорга чақмоқдек кўниб, қирларда от чоптиришини кўрсангиз, қадим сувораларнинг авлодими, дейсиз уни. Шу йил Тошкентда ўтган “Ўзбекистон аёлларининг 100 та энг яхши инновацион лойиҳаси” танловида иштирок этиб, фойиблардан бири бўлди...

Қундузнинг ўзи эса:

– Ёшликнинг ғайрат-шижоати, баланд орзулари бир марта берилади. Қалбда олов ёниб, қадамдан учкун чақнаб турганда ўзингни, ота-онанг, устозларинг, борингки, ҳаётни рози қилиб яшаш керак, – дейди.

– Наврўз тантаналарида мендан “Дембермес” халқ кўшиғини куйлаб беришимни қайта-қайта сўрашади. Халқ кўшиқларининг одам кўнглини юмшатадиган, беихтиёр кўзингизга ёш келтирадиган сирли оҳанглари бор. Кўҳна ўтовлар орасида дўмбира чалиб куйлаётган оқин боболарим кўз ўнгимга келади. Ҳар гал саҳнага шайланганимда устозларимнинг синовчан нигоҳларини сезганим боис ичимда ёқимли титроқ бошланади. Кўнглимдаги ҳаяжонларим ва туйғуларим ўз-ўзидан кўшиқ дарёсига кўшилиб оқа бошлайди...

Ўзбекистон, Қорақалпоғистон ва Татаристон халқ артисти Тамара Дошумованинг бу сўзларини тинглаб, қорақалпоқ диёри кенгликлари узра янграётган муаззам кўшиқнинг тилсимли қанотларини ҳис қилгандек бўлдик. Чиндан ҳам бизда бу санъаткорнинг кўшиқларини эшитмаган, билмайдиган, Тамара опага кўшилиб хиргойи қилмайдиган одам камдан-кам топилади. Айниқса, унинг “Дембермес”, “Йўлларим”, “Сенсиз”, “Англамас” каби кўшиқлари санъатсевар юртдошларимизнинг қалбларидан чуқур жой олган.

Куйлар бўлсам ҚОРАҚАЛПОҚ ЭЛИНДАН...

– “Ўзим ўлмас, доим тирик қоламан, халқим бор-ку, ёвдан ўчим оламан...” – дейди қорақалпоқ халқининг машҳур шоири Бердак. Санъатни қадрлайдиган элимнинг хизматида бўлиш, унинг эзгу ишлари, яхши кунлари шарафига ташкил этилган кечаларда иштирок этиш мен учун бахт. Учрашувлар ва суҳбатларда миллий кўшиқчилик санъатининг меросини ҳамиша ўқиб-ўрганиш зарурлигини таъкидлашдан сира чарчамайман. Шогирдларимга ҳам бу ноёб меросни – дostonларимиз, айтишувларимиз ва мумтоз кўшиқларимизни билмаган инсон санъат майдонида қадам қўйишга ҳақли эмас, дея кўп бора тайинлайман.

Худди шу кезде опанинг шогирдлари навбатдаги мусикий сабоқ учун биз ўтирган хонага кириб келишди. Тамара опа кўзларида бир дунё орзулари порлаган ёшларга қараб, ўзининг болалигини эслай кетди.

– Отам Ғани Дошумов театр актёри бўлган. Санъатга бўлган қизиқишимга оиламиздаги муҳит сабабчи бўлган. Биз томонларда “суяк сурган” деган ибора бор. Санъатга меҳр менга отамдан ўтгандир, балки... Қолаверса, опам ҳам шаҳримиздаги маданият уйида ишларди. Мени эргаштириб юришга сира эринмасди. Маданият уйидан қайтгач, уйдагиларни ўтказиб қўйиб, кўшиқ куйлаб, рақсга тушардим. Агар кимдир менга эътиборсиз бўлса, хуноб бўлардим, дарҳол чапак чалишларини талаб қилардим. Шўх-шаддод қиз эдим-да... Фақат отам эмас, онам ҳам санъатни севадиган, қадрлайдиган инсонлардан эди. Иш қилаётган чоғларида халқ кўшиқларини хиргойи қилиб юрганларини кўп эслайман. Ота-онамизнинг биз фарзандларига бўлган эътибори, яратиб берган шарт-шароитлари туфайли мана бугун шу даражага эришдик.

– Санъатга кириб келганингизга 50 йилдан ортиқ вақт бўляпти. “Санъаткор халқ орасида, йўлларда улғаяди”, деган гап бор...

Бу гапимизни эшитиб, Тамара опа бироз ўйланиб қолдилар. Сўнгра жил-майган кўйи гап бошладилар:

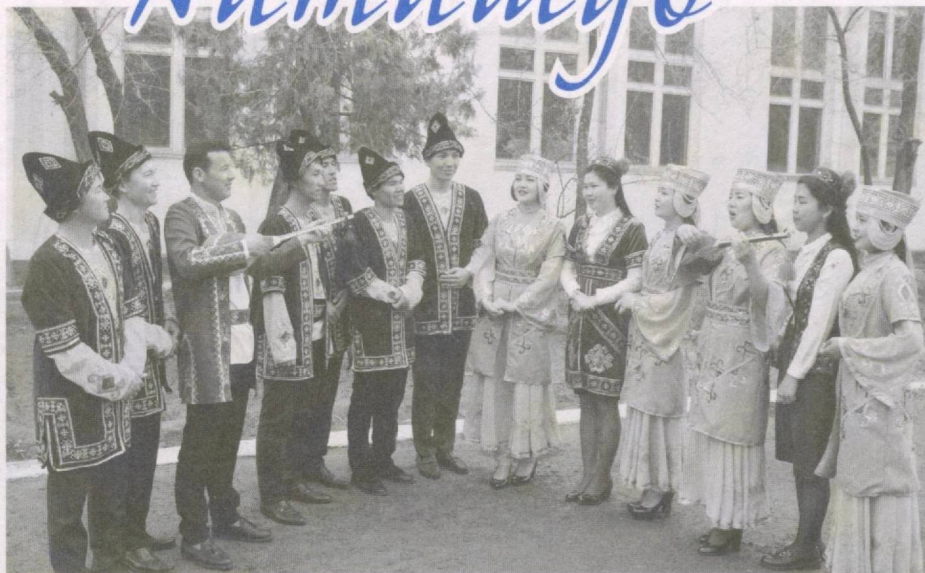
– Жуда кўп мамлакатларда сафарларда бўлганман. “Баҳор” ансамбли билан биргаликда Россия, Ҳиндистон, Кувайт, Вьетнам каби давлатларнинг маданият ҳафталиклари, йирик тадбир ва анжуманларида иштирок этганман. Сафарлар ижодкорга ҳаётни янада теран ва чуқур ҳис қилишни, она юртни янада қаттиқроқ севишни ўргатади. Чунки сиз саҳнада ижро этган кўшигингиз, либосингиз, хатти-ҳаракатингиз билан ўзингиз мансуб бўлган халқнинг қиёфаси, руҳиятини намоён этасиз. Ўзбекистон, шу жумладан, Қорақалпоғистон халқи номидан кўшиқ куйлар экансиз, сиз шу халқнинг тарихи, санъат ва маданияти, одамларининг турмуш тарзи, орзу-умидлари, мақсадларини ҳам ифода этган бўласиз. Шунинг учун мен халқимиз тарихи, ҳатто, либослар тарихини ҳам жиддий ўрганганман. Афсуски, биз санъаткор сифатида юрт кезган пайтларда ҳозиргидек имкониятлар йўқ эди. Эскирган автоуловларда қишлоқма-қишлоқ юриб, эртами-кеч пахта далаларида теримчилар учун концерт дастурларини тақдим этардик. Шу тарзда оддий меҳнаткашлар ҳаётини ҳам таниганман. Уларга хизмат қилиш нафақат бурчим, балки шарафли вазифам эканини ҳам англаганман.

Опанинг гапларидан тегишли хулоса ва сабоқлар олиб суҳбатимизни тинглаб ўтирган ёш ижодкорлар билан хайрлашар чоғимизда айна дамларда халқ кўшиқлари ва дostonларини ўрганишга астойдил киришганлари ҳақида айтиб ўтишди. Кун кеча Термиз шаҳрида бўлиб ўтган Халқаро бахшичилик санъати фестивалида ижро этилган дostonлар ва айтишувлар уларга жуда катта илҳом бағишлаганлигини алоҳида эътироф этишди.

Эътибор берган бўлсангиз Жайхунбўйи жиров ва бахшилари дoston куйлашга чоғланганларида: “Айтар бўлсам қорақалпоқ элиндан”, – дея дўмбрасини созлай бошлайди. Ҳа, шоирни шоир, оқинни оқин қиладиган ҳам, аввало, эли. Тамара Дoшумова ҳам одамларнинг кўнглини топиб куйлагани учун Бердақ номидаги Қорақалпоғистон Давлат мукофотиға муяссар бўлди. “Эътироф-2017” да эса “Йилнинг энг яхши классик ижрочиси” номинацияси ғолиблигига эришди. Ҳали бу кўнғирок овозли санъаткорнинг қалбида кўшиқлари кўп. Куйлайверинг, зеро сизни тинглаётганлар фақат овозингизга эмас, тилингиз, элингизга ҳам мафтун бўлсин!

Ф. НУРУЛЛАЕВА

Айтишув

Қадимдан қорақалпоқ халқининг тўйлари, базмлари, йигинларини айтишувлар фойдали қилиб келган. Айтишувлар кўпроқ шеърий, баъзан эса насрий тарзда ҳам айtilган. Шеърий тарздаги айтишувларда ҳам асосан ҳар икки тарафнинг гапга чечанлиги ва топқирлигига алоҳида эътибор берилган. Шеърий ифодаларнинг мукамаллиги талаб қилинмаган. Масалан, тўйларда, наврўз байрамлари, ҳайитларда йигит-қизлар икки тарафга тизилишиб айтишув қилишган.

**Шакармидинг, болмидинг,
Олма отдим, олмадинг.
Тўхтаб, мен тараф қайрил,
Ҳеч изингдан қолмадим.**

деса, қизлар ўша заҳотиёк:

**Оға, йигитга ўхша,
Бўлгин-да, пишиқ-пuxта.
Шамолдай учиб ўтиб,
Йўлимни кесиб, тўхтат!**

тарзида жавоб қилишган.

Қайси тараф қойилмақом тарзда жавоб қилса ғолиб, тили тутилиб қолган томон эса мағлуб ҳисобланган. Ёшлар айтишувларга тасодифан келмаган. Фольклор материалларини ўқиб ёки чечан янгалардан дафтарларига айтишув сўзларини ёзиб олиб келишган. Узоқ йиллардан буён давом этиб келаётган бу одат йигит-қизлар учун, маълум даражада, маънавият мактаби вазифасини ўтайди. Бундан ташқари, халқимизда шоирлар, бахшилар айтишуви ҳам бўлиб, адабиётимизда Ажиниёз шоир ва қозоқ шоири

Қиз Менешнинг, Тилеўберген шоир ва қозоқ шоири Умбеталининг айтишувлари сақланиб қолган. Бу ва бошқа айтишувларда икки халқнинг урф-одатлари, бир-бирига эҳтироми, айна пайтда ҳазил-мutoйиба билан айtilган киноя, пичинглами ҳам акс этган. Айтишувларнинг орасида энг қизиқарлиси бу чечанларга тегишлисидир. Бундай айтишувлар фақат давраларни қиздириш учун эмас, балки, ундан кўра зарурроқ вазифаларни бажаришга ҳам хизмат қилган. Қорақалпоқ, қозоқ халқларида уруғларга катта эътибор берилади. Баъзан бу уруғлар орасида келишмовчиликлар ҳам бўлиб турган. Жийренше чечан, Умрбек лаққи, Ережеп тен-так, Маманбий ва бошқалар эл ичида номдор чечанлар ҳисобланади. Уларнинг айтишувлари, топиб айтган яхши гаплари туфайли аразлашган уруғлар ярашиб кетишган.

Топишмоқ, тимсол айтишувлар ҳам борки, ҳаммасини жамлаб келганида, шарти битта: бу оғзаки мусобақа иштирокчиси ақлли, зеҳнли, тезкор бўлиши керак. Бундан ташқари айтишувларда у яратилган пайтдаги ҳаёт манзаралари, ижтимоий ҳолат ҳам акс этган. Ҳозир ҳам турли саналар билан ташкил этилаётган ёшлар давраларида ташкилотчилар айтишувларни назардан четда қолдирмайдилар. Бунда уларнинг зеҳни, идроки чархланади, фольклор жанридан хабардорлиги ошади.

**Сапура БАЎАТДИНОВА,
филология фанлари номзоди.**

ҲАМИША НАВҚИРОН

“ҲУРЛИМАН”

Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети қошида ташкил этилган “Хурлиман” халқ ансамблининг фаолият бошлаганига бу йил 51 йил бўляпти. Қорақалпоқ халқининг мумтоз шоири Бердақ бобомизнинг бахши қизи Хурлиман номи билан аталган ушбу ансамбль бугунги кунга қадар олий ўқув юртлари, қолаверса, мамлакат миқёсида ўтказиб келинаётган жуда кўп тадбирларда муносиб иштирок этиб келмоқда.

Истиклол йилларида “Хурлиман” ансамбли фаолиятига эътибор янада кучайди. Жамоа аъзолари хореографик, этнографик, кўшиқчилик ва бошқа йўналишларда ўз ижоди билан халққа танила бошлади. Ансамблининг бугунги нуфуз ва мавқега эришишида Бердақ номидаги Қорақалпоғистон Давлат мукофоти совриндори, Қорақалпоғистон ва Ўзбекистон халқ артисти Н.Ансатбаев, таниқли композитор Н.Муҳаммеддинов, Ўзбекистон ва Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, композитор Қ.Заретдинов, Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ артисти Б.Муродов ва Ў.Муродова, Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган ёшлар устози, балет-мейстер З.Пирлепесова, режиссёр А.Елмуратов ва бошқаларнинг муносиб ҳиссаси бор.

“Хурлиман” ансамбли анъанавий тарзда ўтказиб келинаётган “Ягонамансан, муқаддас Ватан”, “Ўзбекистон Ватаним менинг” кўрик-танловларида совринли ўринларни эгаллаб келмоқда. “Ягонамансан, муқаддас Ватан” республика кўрик-танловида тўрт йил давомида биринчилиكنи қўлдан бермади. Ансамбль жамоаси 2002 йили АҚШ да ўтказилган “Буюк ипак йўли” фестивалида иштирок этиш бахтига муяссар бўлди. Шунингдек, 2003 йили Самарқанд шаҳрида бўлиб ўтган

халқаро “Шарқ тароналари” фольклор мусиқа фестивалида “Офарин” мукофоти билан тақдирланди. 2010 йили университет талабалари Л.Муҳаммеддинова ҳамда Ж.Пиязовлар “Ниҳол” мукофоти совриндори бўлишди. Шундай муваффақиятлари натижасида 2014 йили Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги томонидан “Халқ ансамбли” унвони берилди.

– Университетда талабалар фақатгина билим олмасдан, бўш вақтларини мазмунли ўтказиш, айниқса, истеъдодларини юзага чиқариш имконига ҳам эга бўлишади, – дейди “Хурлиман” халқ ансамбли бадий раҳбари, “Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист” Султон Дуйсенбаев. – Шу кунга қадар “Ўзбекистон халқ бахшиси” Т.Қаллиев, “Қорақалпоғистон халқ бахшиси” Г.Алламбергенова, “Қорақалпоғистон халқ жирови” Б.Сиримбетов, “Қорақалпоғистонда хизмат кўрсатган артист” Б.Темирбаев каби жуда кўплаб санъат вакиллари етишиб чиқди. Қорақалпоқ миллий ўйинларини саҳналаштириб, томошабинлар эътиборига ҳавола этишда либосларга алоҳида эътибор қаратамиз. 2016 йили қорақалпоқ хотин-қизларининг миллий кийимларидан саналган “Кўк кўйлак” саҳна либослари ҳам тикилди. Ҳозир ансамблининг моддий-техник базасини ҳам янгилашга ҳаракат қилмоқдамиз. Мана шундай юксак натижаларга эришишда, албатта, университет раҳбариятининг ҳам хизмати катта. Яратилган шарт-шароитлар ва имкониятлар ёшларнинг ижодий салоҳиятини янада юксалтирмоқда, уларга қанот бағишлаш бараварида халқ санъати ва маданиятини ёшлик нафаси билан бойитиб бормоқда.

ФЕРУЗА

Қорақалпоғистон Республикасига бағишланган мақолаларни Қутлибека РАҲИМБОЕВА тайёрлади. Материалларни уштуришда ёрдам бергани учун Қорақалпоғистон Республикаси хотин-қизлар қўмитасига миннатдорлик билдирамиз. Суратларни Мақсет ҲАБИБУЛЛАЕВ олган.

ҚУШ ТИНСА ҲАМ, УЛАР ТИНМАСДИ...

Онам Иқболхон 1900 йилнинг баҳорида Тошкент шаҳрида Бешёғоч даҳасида ҳозирги Муқимий театри ёнгинасидаги хонадонда таваллуд топган. Оталари Мирҳайдар зиёли инсон бўлиб, баъзида мусикий асбоблар ясаб, баъзида эса маҳсидўзлик қилар эканлар. Уйининг бир хонасини синфхонага ажратиб, маҳалладаги ўғил болаларга сабоқ берар эканлар. Бувим ҳам уй юмушларидан бўшган вақтларида кўшни қизларга ироқи дўппи, қийиқчалар четига кашта тикишни ўргатар эканлар. Шу билан бирга араб ёзуви ва Қуръон ўқишдан ҳам сабоқ берар эканлар. Бундан ташқари, миллий мусиқа асбоби – дуторни шундай чалар эдиларки, юрагида ўти бор аёллар ўринларидан туриб рақсга тушиб кетар эдилар. Яна эўр сухандон ва ажойиб сўз устаси ҳам бўлганлар. Аёллар даврасида Алишер Навоий, Ғузулий, Фурқат ғазалларидан тортиб Сўфи Оллоёв, Иброҳим Адҳам, Паҳлавон Маҳмуд қиссаларига ҳам сўзлаб бериб, бир уй аёлларни гоҳида кулдириб, гоҳида йиғлатиб ўтирар эдилар. Онажоним 4 марта эгизак ва 8 маротаба биттадан фарзанд кўрганлар. Аммо аксарият фарзандлари 9-12 ёшларида қизамикдан вафот этган экан. Ҳозирда мен ва синглим Саноатхон ҳаётимиз. Иккимиз ҳам ТошГУ – ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети математика факультетини битириб, Ўзбекистонда фан равақи учун ўз ҳиссамизни қўшиб келаётган олимимиз. Уруш бошланиши билан отамни фронтга жўнатиб юборишган. Ҳовлимиз каттагина бўлиб, боғимизда турли мевали дарахтлар, узумнинг турли навлари бор эди. Дарахтлар орасига маккажўхорилар, мош, қанд лавлаги ва бошқа рўзғорбоп экинлар экиларди. Онам ҳар бир туп экинни ниҳоятда меҳр билан парваришлар, бизни ҳам шунга ўргатар эди. Натижада олган ҳосилимиз оиламизни боқишга етарди. Онамнинг тежамкорлиги, меҳнаткашлиги боис қаҳатчилик йилларида ҳам ҳеч кимга сарғаймаганмиз. Қанд ва қизил лавлагиларни кўрда пишириб еганимиз учун кўзимиз ҳам, қорнимиз ҳам тўқ бўларди. Захирадаги унлар охирлаганда йиғиб қуриб олинган жўхориларни ўғирда янчиб ун қилар эдилар. Унга бугдой унидан қўшиб хамир қорардилар. Тандирга ловуллаб ўт қалар ва зоғора нон ёпардилар. Бу ёпилган зоғора нондан 2 донасини дастурхонга ўраб катта ва кичик бувижонларимга, бир жуфтдан катта тоғам, кичик тоғам хонадонларига бериб юборар, ҳам-соя ҳақи деб икки ёнимиздаги қўшниларга ҳам чиқарар эдилар. Шу қадр бедор ва серғайрат эдиларки, мен волидамнинг ётиб ухлаганликларини кўрмаганман. Саранжом-саришта рўзғор тутишни улардан ўрганганмиз. Ҳар куни эрталаб мактабга кетаётган пайтимиз аъло баҳо олиб қайтишимизни таъкидлаб кузатардилар. Дарсдан қайтгач, албатта, олган баҳоларимизга қараб олқиш ёки қийиш эшитардик. 2-синфда ўқиётганимда ўз пальтоларини сўқиб, тескарисини ўгириб менга чиройли пальто тикиб берганлар. Шу пальтони 3 йил мобайнида суйиб кийганман. Қўлқопларимизни ҳам ўзлари тикар ва йўқолиб қолмаслиги учун пальтоларимиз ёнгинасининг бир четига чатиб қўярдилар. Эрта тонгда лампашишани ёқиш учун керосин

олишга онам мени навбатга турғазиб қайтар, навбатим келишига яқин етиб келиб, биргаликда керосинни олиб уйга кетар эдик. Шу тарзда бизни болалигимиздан меҳнатга, тартибли бўлиб, ҳар бир ишни ўз вақтида бажаришга ўргатганлар. Биз шундагина муаммо бўлмаслигига жуда эрта ақлимиз етган. Кечки овқатдан сўнг онам лампашишали чироқни ёқиб, бизга китоблар ўқиб берадилар. Танчанинг четига ўтириб ироқи дўппи, қийиқчалар тикардик. Мен шундай оқила, саховатли, меҳрибон, меҳнаткаш волиданинг фарзанди эканимдан Аллоҳга шукроналар айтаман.

Катта бувим табиб эдилар. Эшигимиздан бир бемор кириб келса, уларни уйга олиб кириб, кўрпача солиб, орқасига ёстиқ қўйиб кейин бувижонимни чақирар эдилар. Агар бувим уйда бўлмасалар ҳам бир пиёла чой бериб, сўнгра келгувчини яхши кайфият билан кузатардилар. Биз ҳам келган беморни меҳмондек қарши олиб, иззатини жойига қўярдик. Онамнинг одатида кўра ҳатто лой бўлган оёқ кийимларини ювиб, артиб чиройли қилиб қўярдик.

Бувижоним олдига келган бемор нонушта қилмасдан келиши шарт эди. Таомилга кўра, томирини ушлаб, унинг мизожини аниқлаб, ташхис қўйилар эди. Сўнг, албатта, беморни нонушта билан сийлаб, дори-дармон бериб кузатар эдилар. Уйимизда катталар бўлмаса, биз – қизлар бу юмушларни қилар эдик. Онажоним бизга доимо: “Меҳмон отангдай азиз. Бир пиёла чой бериб, ҳурматини жойига қўйинглар!” – деб келгувчиларни иззат-икром билан кузатишимизни тайинлар эдилар. Бугун улардан қалбимга ўтган энг яхши фазилатларни неvara, эвараларимга беришга ҳаракат қиламан. Уларда саранжом-саришталик, меҳнатсеварлик каби фазилатларни кўрсам бувим, онамнинг руҳлари шод бўлаётгандек, ўзим ҳам хурсанд бўламан.

Муборак ТЕШАБОВЕВА,

**Халқаро муҳандислар академияси академиги,
техника фанлари доктори.**

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги нодавлат нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди кўмагида тайёрланди. Лойиҳа номи: “Маънавият оиладан бошланади”.

Р О Б И Я

ҲИКОЯ

Қўлида офтоба кўтариб, маъюс-гина бош эгганча оёқ судраб келаётган аёлни кўрганлар унга ачиниш билан қарашар, саломига меҳрибонлик билан алик олишар, кейин ортидан қараб: “Эсизгина, шундай аёл бахт нималигини билмай ўтпти”, – дея пичирлаб қўйишар эди.

Бир кун кайвони кампирлардан бири уни йўлда тўхтатиб: “Робия, қизгинам, ҳадеб қабристонга бораверсанг одамлар сени эси оғиб қолибди, деб ўйлашади. Ғам-ташвиш ўткинчи, ўзингни қўлга ол, болам. Тўрт кунлик дунёда фақат ҳасратга тўлиб қолма”, – деди. Робия бош ирғаб қўйди-да, индамай йўлида давом этди.

У эри билан ўн беш йил бирга яшди. Ҳаётнинг аччиқ-чучугини бирга тотди. Оилаларда бўлиб турадиган одатий жанжаллар уларга бегона эди. Шундоққина бир девор қўшни яшайдиган Султоналиникида ҳақоратли сўзларга тўла бақир-чақирлар тинмасди, лекин буларнинг уйида мудом жимжитлик, пашша учса, эшитилгудек эди. Шу боисданми, эр-хотин секин овозда гаплашиб ўтиришарди. Зотан, фарзандсизлик икковини ҳам изтироблар гирдобига солиб қўйган, буни бир-бирига сездирмасликка уринишса-да, иккаласининг ҳам ич-этини ана шу дард тимдалаб ётарди. Шунинг учун ҳам иккаласи бир-бирини ниҳоятда авайлар ва шунинг баробарида бир-биридан хавотир ҳам олар, энг сўнгги сўз қачон айтилишини изтироб билан кутишар эди. Аммо эри “кет” демади, Робия “кетаман” демади, шу тахлит сўнгги сўз то улар бир-бирларидан жудо бўлгунларига қадар айтилмасдан қолаверди.

Эри кутилмаганда жигари хасталаниб бу дунёни тарк этди. Ана ўшанда Робия ёлғизлик қанчалар азоб эканлигини юрак-юракдан ҳис қилди. Ҳайҳотдек ҳовлида якка ўзи қолди. Уйга кирса, ҳар бир буюмдан эрининг нафасини сезиб, кўзига жиққа ёш қуйиларди. Кечалари кўзларига уйқу келмай, юзини ёстиққа босиб юм-юм йиғларди. Дил ёрай деса дардини тинглайдиган, ҳасратига қулоқ

тутадиган бирор кимса йўқ. Кундузи ҳовли этагидаги экин-тикинларга сув тараб, бегона ўтлардан тозалаб ўзини овутгандай бўларди. Лекин тун уни беаёв қийноққа соларди. Бош олиб кетай деса, отонаси ҳам аллақачон оламдан ўтиб кетишган. Акаси Бердимурод билан укаси Турдимурод эса бир ота-онадан туғилган жигарларга сира ўхшамас, кунда-кунора ораларида жанжал чиқиб турар, ҳай демаса бир-бирларига болта кўтариб қолишдан ҳам қайтмас эди. Ёнма-ён ҳовлида яшашса-да, бир-бирининг ҳовлисига адашиб битта чўп ўтиб қолгудай бўлса ҳам аввал хотинлари даҳанаки жанжални бошлаб беришар, ортидан ака-ука енг-шимариб бир-бирига мушт ўқталиб, жиққамушт бўлишар эди. Одамлар уларни мурсага чақира-вериб чарчашди, охири уларнинг жанжалларига аралашмай қўйишди. Узоқдаги кишнашар, яқиндаги тишлашар, деганлари шу экан-да, дея қўллари ювиб, қўлтиқларига уриб қўя қолишди. Ана

Рассом М. АБДУЛЛАЕВ

шундай аҳволда яшайдиган ака-укасиники-га Робия қайси юрак билан кириб борсин?

Эрининг акаси Султонали эса ичкиликка муккасидан кетган. Хотини Ойзода уззукун қарганишдан жағи чарчамайдиган аёл. Уларнинг саккиз фарзанди бор, лекин ҳаммаси қиз. Биринчи қизи туғилганидаёқ Султонали хотинини сўккан, иккинчиси туғилганида қулоғи ортига тарсаки ҳам туширган эди. Берганига шукур қилишни билмаган бандасининг феълидан худонинг ҳам қаҳри келган, шекилли, уларнинг кейинги болалари ҳам қиз туғилаверди. Ойзода ҳар гал қорин боғлаганида ўғил туғаман, деб ният қилади. Аммо, мана, саккизинчиси ҳам қиз бўлди. Ҳар гал чақалоқ туғилганда, Султоналини кўятуринг, Ойзоданинг ҳам уларга қарагиси келмас, мажбурликдан кўкрак тутарди. Саккизинчисига Ўғилой деб исм қўйишди. Бу Ойзоданинг, ҳали яна туғаман, буниси бўлмаса кейингиси ўғил бўлар, деган илинжи борлигидан дарак берарди.

Робия картошка экилган эгатни чопиқ қилиб ерни юмшатаркан, юраги сиқилганидан кетмонни зўрға кўтариб ташлади. Султонали келди-ю, унинг сиқилган юрагини баттар вайрон қилиб кетди.

– Келин, – деди у маст бўлса-да, аллақандай босиқлик билан, – укам-ку бу дунёдан армон билан ўтиб кетди. Энди кўриб турибман, сен ҳам қийналяпсан. Якка ўзинг бир ҳовлида яшасанг, баттар эзиласан. Ундан кўра, ана, бизникига ўтиб яшайверсанг ҳам бўлаверади. Ойзода овсинингга қарашиб юрасан. Бу ҳовлини энди сотсакмикан, деган режам бор эди.

Робия ялт этиб унга қаради. Кейин ёш қўйилиб кела бошлаган кўзини олиб қочиб, қўлидаги кетмонга суяниб қолди.

– Йўқ, тагин сен кўнглингга олма, бу бир режа, холос. Хоҳласанг, шу ерда яшайвер. Лекин аёл бошинг билан бир ўзингга оғир бўлармикан дейман-да.

Робия индамади. Султонали бир муддат ерга қараб каловланиб турди-да, кейин судралган кўйи изига қайтди. Робия кетмонга суянганча узоқ йиғлади. Унсиз йиғлаганидан елкалари учиб тушар, кўрган киши уни ич-ичидан завқланиб кулаяпти, деб ўйлаши мумкин эди. Бир гал у одатдагидай сув тўла офтобани кўтариб қабристонга кетаётганида Ойзода минг бир шубҳага бориб, катта қизига унинг ортидан пойлаб боришни тайинлаган, қиз эса бу ишни қойилмақом қилиб бажарган, каттагина қабртошлардан бирининг панасига яшириниб уни роса кузатган эди. Робия эрининг қабри бошига келиб, тиловат қилган, чўккалаб ўтирган кўйи сассиз йиғлаган, сўнг қабр атрофини супуриб-сидириб, майсалар устига сув қўйиб келган эди. Унинг елкалари силкиниб-силкиниб йиғлаганини кўрган қиз она-

сига: “Робия янгам овоз чиқармай роса кулдилар”, – деб айтиб берди. “Овсар бўлиб қолибсан, одам қабристонда ҳам куладими, тагин бир умр суйиб ўтган эрининг қабри бошида-я?” – деди Ойзода. “Билмадим, балки чайқалиб-чайқалиб дуо ўқигандир. Кўзимга бу кулгандек кўринган бўлиши ҳам мумкин. Ахир, у ерда юрагим ёрилай деди-да. Қабристон жуда кўрқинчли жой экан. Энди ҳадемай лабларимга учуқ тошиб чиқса ҳам керак. Қаёқданам гапингизга кириб ўша ерга бора қолдим-а”, – деди қиз титраб-қақшаб.

Робия чала қолган эгатни чопиқ қилиб бўлай деганида кеч кирган эди. У кетмонни бир четга қўйиб, ариқдаги сувга юз-қўллари чайди. Муздеккина сув унга хуш ёқди-да, юзини қайта-қайта чаяверди. Гўё шу сув унга таскин бераётгандек, шу сув юзига қалқиб чиққан армону алам изларини юваётгандек туюларди унга. Бироқ дунё дардларини аритиб келаётган оби ҳаёт ҳам унинг ҳасратларини кетказолмади.

Нонуштага дастурхон ёзди-ю, томоғидан бир пиёла чой ҳам ўтмади. Кўзига уйқу келмагач, чироқ шуъласига термилиб узоқ ўтирди. Хаёллар уни тўрт томонга тортқиларди. Қўшни ҳовлидаги кечки шовқин-сурон ҳам аллақачон тинган, чигирткаларнинг чириллаши бир маромда давом этар, ариқ бўйидаги қурбақалар ҳам уларга жўр бўлаётган эди. У ана шу овозларга сеҳрланиб қулоқ соларкан, унинг тўрт бурчагига бир-бир назар ташлади. Мана шу тўрт девор ҳам, уни кўтариб турган мана шу ер, анави буюмлар, ҳатто чигирткаларнинг чириллашию қурбақаларнинг қуриллашлари ҳам унга омонат туюла бошлади. “Бу уйга келиб нимаики топган бўлсам, баридан айриляпман, – деб ўйларди у. – Ҳадемай мана шу тўрт деворни ҳам мендан тортиб олишади. Икки жоннинг иссиқ нафаси, қувончу ташвишлари, олам-олам орзулари сиққан шу уйга энди якка ўзим ҳам сиғмай қолаяпман. О, менинг ўтган кунларим. Бахтсизман деб ўйлаган кезларимда ҳам бахт менинг теграмда парвона экан. Мана энди мен бутунлай ёлғизман. Энди қайга борай, қайси остонага бошимни урай?”

У елкасига рўмолини ташлаб, ҳовлига чиқди. Оҳиста эсаётган шабада ариқ бўйидаги райхон ва ялпизларнинг майин ифोरини атрофга ёймоқда эди. Кўкда юлдузлар чарақлар, қўл чўзса етгудек пастлаганга ҳам ўхшарди. Робия хушбўй ҳаводан нафас олиб, юлдузларга узоқ термилиб қолди. Чигирткаю қурбақаларга жўр бўлиб юлдузлар ҳам “сим-сим” куй чалаётгандек туюлмоқда эди. Шу пайт гўдакнинг йиғлагани барча сеҳрли овозларни босиб кетди. Робия шартта йиги келаётган томонга қаради. Ойзоданинг бешигидаги чақалоғи одатдагидек ярим тунда йиғисини бошлаган эди. Робия ўша томонга бир неча қадам ташла-

ди ва девор оша қўшни ҳовлига қаради. Ҳамма уйқуда, қимир этган шарпа кўринмайди. У алламаҳалгача деворга суяниб турди. Гўдак ҳамон чинқириб йиғларди. Йиғи авжига чиққан сайин Робия тоқатсизланаверди. Ўтирди, турди, ҳовлида у ёқдан-бу ёққа юрди. Чақалоқ зор йиғлаб, уни чақираётгандек эди.

Робия қўшни ҳовлига ўтиб, уй олдига борди. Қия очиқ турган деразадан ичкарига мўралади. Ойзода ҳам, қизлари ҳам ҳеч нарсани парвойига келтирмай пишиллаб ухлашарди. Султонали эса чақалоқ йиғисига тоқати йўқлигидан бошқа хонада ухлар эди. Робия деразани оҳиста чертди. Титроқ овоз билан Ойзодани бир-икки чақирди. Гўдакнинг чинқириб йиғлашини эшитмаган аёл бунинг синиқ овозини қаёқдана эшитсин. Чақалоқ бир жойи оғригандек зорланиб-зорланиб йиғлади. Робия ташвишланиб, оёғи куйган товукдай у ёқдан-бу ёққа юраверди. Чақалоқ йиғлай-йиғлай бўғилди. Кейин овози хириллаб, йиғиси тинди. “Гўдаккина чарчади, ичи куйиб кетди бечоранинг”, дея ўйлади Робия ва ундан хавотирланиб яна деразадан мўралади. Ҳамма бир зайлда ухлар, чақалоқни ҳам уйқу элитган, лекин кўп йиғлагани боис тез-тез ҳиқилламоқда эди. Робия ўз соясидан кўрқиб кетди. Уни шу алпозда Султонали ёки Ойзода кўриб қолгудек бўлса қиёмат қойим бўлиши турган гап эди. У астагина дераза тагига чўкди. Тиззаларини қучоқлаб, бошини деворга суяганча мудради.

Мана шу дераза тагига у кўпдан-кўп тунларни ўтказган. Боиси, Ойзоданинг қизлари бундан аввал ҳам кўп йиғлаган. Ярим тунда чақалоқнинг йиғиси учун бу уйқучи хотин ширингина оромидан сира ҳам кечгиси келмас эди. Шунда Робия чақалоқнинг йиғлашига тоқат қилолмай ўрнидан туриб, гўдак ётган уй олдига борарди. Бир гал тоқати-тоқ бўлиб, деразани қаттиқ тақиллатиб, Ойзодани зўрға уйғотди. Ойзода уйғонишга уйғонди-ю, лекин Робиянинг деразадан мўралаб турганини кўриб юраги тарс ёрилай деди. У бигиллаб йиғлаётган чақалоғи бир ёқда қолиб, бемаврид ҳаловати бузилган девдек Робияга ўшқира кетди. Жанжал-тўполон кўтарилди. Шовқин-сурондан эри ҳам уйғониб кетиб, шоша-пиша етиб келдида, Робияни Ойзоданинг чангалидан қутқариб олди. Шундан кейин ҳам Робия тунда чақалоқ чириллаб йиғласа, ҳовлига чиқиб, у ёқдан-бу ёққа юрар, чақалоқни бешикдан бўшатиб, бағрига олгиси келар, юрак ютиб яна ўша дераза тагига бориб, йиғи тинишини кутарди. Эри бир неча марта уни ўша дераза тагидан уйғотиб олиб кетган ҳам эди. “Бола уларники, қандай қараса ихтиёр ўзларида. Сен кўпам жонсарақ бўлаверма. Мана кўрасан, тангрим бизга ҳам фарзанд беради ҳали. Ўшанда болангни хумордан чиққунча парваришлайсан”, – деган эди эри. “Улар қиз болани фарзанд ўрнида кўришмаётган бўлишса,

айтинг, чақалоғини бизга беришсин. Ўзимиз катта қиламиз”, – деди Робия. Эри узоқ ўйланиб юрди ва ниҳоят янгаси билан ака-сига маслаҳат солиб кўрди. Бу гапни эшитиб Ойзода тарашадек ловуллаб ёнди. Шундан сўнг бу мавзуда қайтиб оғиз очилмади. Аммо тунлари чақалоқ йиғиси эшитилганда Робия барибир дераза остига мук тушиб, унинг тинчланишини кутадиган, унга қўшилиб ўзи ҳам йиғлайверадиган одатини қанда қилолмади.

Гўдак яна ингради. Робиянинг қайрилма киприкларини майин патлари билан оҳиста сийпалаб ўйнаётган уйқу қушлари яна учиб кетди. Туннинг ҳам сийи битай деб қолган, ҳадемай тонг фаришталари эшик қоқиб қоладиган палла эди. Боягина чарчаб ухлаган гўдак яна куч ғамлади, шекилли, бор овозда йиғламоққа тушди. Робиянинг юраги яна ҳаприқди. Таваккал қилиб деразадан мўраладида, Ойзодани чақирди, деразани тақиллатди. Жавоб бўлмади. У деворга бошини тираганча чора ахтара бошлади. Шунда кутилмаганда хаёлига бир фикр келди-ю, аввалига сесканиб кетди, кейин эса зум ўтмай, шу фикр унинг қатъий қарорига айланди. “Шундай бўлиши шарт”, – деди у ва очиқ турган деразадан юрак ютиб ичкарига кирди. Бешик ёнига энгашиб, эҳтиёткорлик билан чақалоқнинг юзини очди. Унинг қўл-оёқларини бўшатиб, эғнидаги жиққа ҳўл бўлиб кетган кўйлакчасини ечди. У чақалоқни бешик ёнида ётган латта-путталарга ўрадида, бағрига маҳкам босиб, ташқарига чиқди.

Тонг маҳали Султоналининг уйида тўс-тўполон бошланди. Ҳаммалари йиғи-сиғи қилиб чақалоқни қидира бошлашди. Аввал уй ичини, ҳовлини обдан қараб чиқишди. Кейин қўни-қўшнилardan суриштиришди. Чақалоқнинг бир кечада бешикдан ўғирлаб кетилиши бутун қишлоқни кўрқувга солиб қўйди. Ҳамма ҳайрон, ҳамма лол. Ниҳоят, Робиянинг уйига кириб қарашганда ҳаммаси аён бўлди: бу ерда энди уни боғлаб турадиган ҳеч ким ва ҳеч нарсаси қолмаган аёл гўдакни бешикдан ўғирлаган-у, боши оққан томонга қочган. Уйқуси сийрак бир-икки одам саҳар чоғи бола кўтарган аёлнинг кунчиқар томонга қараб кетаётганини кўрганликларини айтишди. Миш-мишлар, ғийбатлар болалагандан-болалади. Ҳар ким хаёлига келганини ўйлади, оғзига келганини гапирди. Бола ўғирлаган аёл эл оғзида дoston бўлди. Бу дostonнинг овозаси бу ерлардан жудаям олислаб кетган, сершовқин шаҳарнинг гадейтопмас жин кўчасида яшаётган Робиянинг қулоғига етиб бормади. Қишлоқда эса ақл бовар қилмас ушбу воқеани одамлар бир неча йиллар кўпиртириб, семиртириб гапириб юришди. Аста-секин бўёғини йўқотиб, одамлар бутунлай гапирмай қўйганида орадан ўн етти йил ўтиб кетган эди.

Бир куни чошгоҳ маҳали қишлоққа кириб

келадиган йўл бошида одамлар оппоқ рўмол ўраб олган бир аёлни кўришди. Ёнида ой мисоли хушсурат қиз ҳам бор эди. Улар қишлоққа кираверишда аввал қабристонга йўл олишди. Майсалари қовжираб, қаровсиз қолган эски бир қабр атрофини супуриб-сидиришди, қўлларини дуога очиб, узоқ тиловат қилишди. Аёл кафтлари билан юзини беркитиб йиғлади. Йиғлаганда елкалари учиб-учиб тушди. Бир қарашда у гўёки ич-ичидан кулаётганга ўхшаб кетарди.

Кейин улар қишлоқ оралаб кетишди. Султоналининг уйига етганда бир муддат тўхтаб, ўйланиб туришди. Бир-бирига далда бериб, ҳовлига астагина қадам қўйишди. Ерга тушган ўрикларни қарганиб-қарганиб тераётган Ойзода ҳовлига кириб келган аёлни ва бу ерликларга сира ўхшамаган қизни кўриб, бирпас анграйиб қолди. Қаддини кўтариб, улар томонга аста-секин қадам ташларкан, хира торта бошлаган кўзларини қисиб тикилди. Кейин:

– Робия! – дея бақириб юборди. Қўлидаги челақ ерга тарақлаб тушди. – Қайтиб келдингми? Қизим қаёқда? – деди титраб-қақшаб.

– Ўғилой қаршингизда. Мана қизингиз, омонатингиз, – деди Робия кўзларидан ёш қўйилиб.

Султоналининг уйи бирзумда тўйхонага айланиб кетди. Унинг шаҳарлик бўлиб кетган таърифда тенги йўқ қизини кўргани бутун қишлоқ ёпирилиб келаверди.

– Тушимми, ўнгимми, азбаройи худо, кенжамдан айрилдим, деб бутунлай умидимни узган эдим, – дея тинмай жаврар эди Ойзода.

– Болаларингиз яна кўпайгандир? – деди Робия.

– Йўқ, худо бизга бошқа фарзанд бермади. Лекин, ана, невараларимиз кўпайиб қолди.

Қизлар кенжа сингилларини бири олиб, бири қўйиб қучоқлаб бағриларига босишар, ялаб-юлқашар эди.

– Ё худоё қудратингдан, Робия, қизимни нима билан боқдинг-а? Бошқа қизларимга сира ҳам ўхшамайди. Кўз тегмасин, бунча ҳам гўзал бўлмаса бу қиз? – деб Ойзода терисига сигмай қувонарди.

– Мен унга фақатгина меҳр бердим, холос. Бундан ортиқ ҳеч нарсам ҳам йўқ эди, – деди Робия. – Ўғилой – менинг бахтим, ҳаётим парчаси. Уни оқ юиб, оқ тарадим. Ўқитиб, ҳунар ўргатдим. Бундай қўлигул чеварни бутун шаҳарни айланиб ҳам тополмайди ҳеч ким. У билан овундим, дардларимга таскин топдим, ҳаётимга мазмун кирди. Лекин энди у вояга етди. Қиз бола бировнинг хасми дейдилар. У ҳадемай турмушга чиқади, ўз мақсади, ўз ҳаёти билан яшайди. Обдан ўйлаб кўрдим, ота-онаси тирик бўлатуриб худди етимчадек турмушга узатсам, ўзимни у дунёю бу дунё кечири олмас эканман. Шунинг учун остонангизга бош уриб қай-

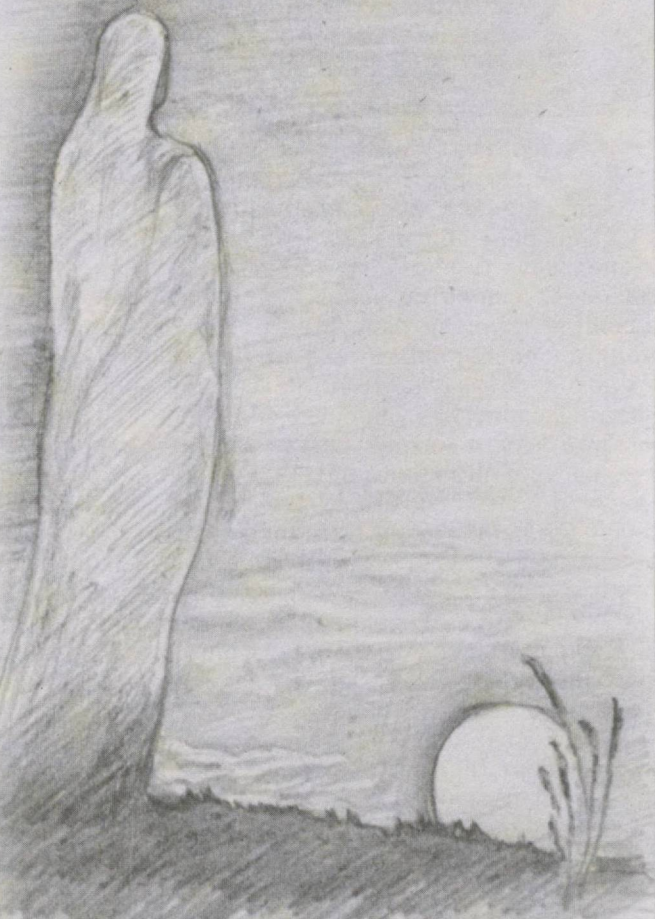
тиб келдим. У энди ҳамма сирдан хабардор. Ўшанда уни ўғирлашга қандай журъат топдим, олиб қочиб тўғри қилдимми ёки йўқми, ҳанузгача ўйлаб ўйимга етолмайман. Илтимос, бир қошиқ қонимдан кечинглар. Нима бўлганда ҳам мен ҳар лаҳзада фақат унинг бахтини ўйлаб яшадим. У, албатта, бахтли бўлиши керак. Мен борманми, йўқми, сизлар ҳам унинг фақатгина бахтли бўлишига ёрдам беринглар.

– Сен оқила аёлсан, Робия, – дейишди ҳамқишлоқлар. – Ўшанда чақалоқнинг ўғирланганини эшитиб, ваҳимага тушган эдик. Бироқ уни сен олиб кетганингни билганимиздан сўнг асло хавотирланмадик.

Қиз ҳовлига чиққанида кимдир доира олиб келиб чала бошлади. Ўйин-кулги бошланиб кетди. Ўғилой бениҳоя чиройли рақсга тушди, опалари унга қўшилиб қийқиришди. Атрофга қоронғилик чўкканда эса қиз одамлар орасидан Робияни қидириб қолди.

– Онам қани? Робия онамни топинглар, – деди у жонсарак бўлиб.

Робияни ҳеч қаердан топишолмади. У бу ерлардан бутунлай бош олиб кетганини эрталаб билишди. Қишлоқ чўпонлари кеча шом маҳали оппоқ рўмолли бир аёлнинг кунботар томонга қараб кетиб бораётганини гирашира кўрганликларини айтишди.

Башарият аҳлининг ярмидан зиёдини ташкил этган аёллар барча замонларда ижтимоий, иқтисодий, маънавий ҳаётнинг турли жабҳаларида эр кишилар билан бақамти заҳмат чекиб, юрт тинчлиги, эл фаровонлиги учун курашиб, моддий, маърифий, бадий неъматлар яратиб, фарзандлар камолоти йўлида жонфидолик қилишган. Нозикбин олима, филология фанлари доктори, профессор Фолима Мусина бутун ижодий фаолиятини кўҳна тарихимизнинг ана шу пурвиқор лавҳалари, мард сингилларимиз, оналаримизнинг бадий адабиётдаги сиймоларини яратишга бағишлаган.

АЛП қизларни шарафлаб

ни жиддий кузатиб чиқди, бир неча маротаба Тошкентга келиб, шоира билан бевосита суҳбатда бўлди, адабий бисотлари билан тугал танишишга эришди. Шу тарзда Зулфия ижодини ҳаёти билан чамбарчас боғлаган ҳолда ўрганди: асарларини жанрларга ажратиб даврлаштириб чиқди, мунаққид нигоҳи билан тадқиқ этди. Натижада “Зулфия публицистикаси” (1960), “Зулфиянинг ижодий йўли” (1961) монографиялари чоп этилди. Ёш мунаққид атоқли шоиранинг адабиётшунослигимизда илк бора тўлақонли ижодий биографиясини яратишга эришган. Китобда ижодкорнинг ҳаёти, фаолияти, жамоат арбоби сифатидаги сиймоси билан боғлиқ барча далиллар, санаю лаҳзалар тугал қамраб олинган.

Доцент Фолима Мусина Тошкент шаҳрига кўчиб келгандан (1988) кейин ҳам ижодий изланишларини давом эттирди. Олима Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида умрининг охиригача (2003) талабаларга ўзбек халқ оғзаки ижодидан маърузалар ўқиди. Махсус курслар ўтиб, малака битирув ишларига раҳбарлик қилиш билан бирга қадимий қўлёзмалар бағрига шўнғиб кетди. Ўзбек, туркман, қирғиз ҳамда қорақалпоқ дostonларини синчиклаб, қиёсий-типологик жиҳатдан тадқиқ этишга киришди. Шарқ халқлари тарихига доир ўзбек, рус, турк, форс тилларидаги тадқиқотларни синчковлик билан кўздан кечирди. Ўнлаб мақолалар эълон қилди. Халқаро илмий анжуманларда маърузалари билан қатнашди. Йиллар давомида чеккан узлуксиз заҳмат ўз ҳосиласини берди. Дастлаб қўлга киритган илмий натижаларининг хулосаси ўлароқ “Ўзбек халқ дostonларида хотин-қизлар образи” монографияси эълон қилиниб, шу мавзуда докторлик диссертациясини ҳимоя қилди. Орадан кўп ўтмай унга

Серзаҳмат тадқиқотчи Фолима Мусина 1922 йили Бошқирдистоннинг Беябий шаҳрида зиёли хонадонда таваллуд топган. Тақдир тақозоси билан оила 1926 йили Андижон вилоятининг Жалолқудук туманига кўчиб келган. У шу ердаги рабфакни 12 ёшида битказиб, мактабда ўзбек тили ва адабиёти фанидан дарс бера бошлайди. Кейинчалик Андижон давлат педагогика институтининг ўзбек тили ва адабиёти факультетини битказади. Фолима Мусинадаги филологик йўналишдаги фанларга қизиқиш, ўз касбига юксак меҳрни сезган институт маъмурияти уни ишга таклиф қилишади. 1946 йил Андижон шаҳрига кўчиб ўтган тадқиқотчининг фаолияти пединститут билан боғланиб қолади. Муаллима институтнинг ўзбек адабиёти кафедрасида талабаларга ўзбек адабиёти тарихи, халқ оғзаки ижодидан маърузалар ўқир, ҳамisha ўқиш-ўқитиш, тарбиявий-маърифий ишларни адабий жараён, ҳозирги адабиёт, фольклор асарларини кузатиш, синчиклаб ўрганиш, тадқиқ этиш билан боғлаб олиб борарди.

Гарчи бўлажак олима ўзбек адабиётини теран тушуниб, адабиёт тарихи, ўзбек халқ оғзаки ижоди ҳақида илк мақолаларини эълон қила бошласа ҳам 50-йиллардан асосий эътиборни ҳозирги замон ўзбек шоиралари ижодига, хусусан, Зулфия ижодини ўрганишга қаратди. Унинг ҳаёти ва ижодига доир барча китобу мақолалар-

профессорлик унвони берилди. Яна муаллифнинг “Туроннинг алп қизлари” номли кенг камровли монографияси чоп этилди.

Ушбу китоблар ҳақидаги жиддий илмий таҳлил ва ҳолис баҳо беришни соҳа билимдонларига қолдириб, бу ўринда биз куйидаги фикрларни билдиришни лозим топдик. Муаллиф Шарқ тарихидаги энг камёб манбаларга мурожаат этиб, Сўғддаги халқ кўзғолонининг сардори Бисидудан тортиб (VI аср) Туркон хотунгача туркий халқлардан чиққан 32 та аёл ҳукмдорлар, ўнлаб донишманд маликалар, хонзодалар ҳақида маълумотлар келтирган, тадбиркор хонимларни зикр этган. Зарина, Тўмарис сингари тарихий баҳодир аёллар образидан бошлаб, “Манас”, “Алпомиш”, “Гўрўгли”, “Қизжибек”, “Кўзи кўрпеш ва Баян сулув” сингари эпослардаги алп аёллар тимсоллари қиёсланиб зукколик билан таҳлил этилган. Улардаги муштарак, айти пайтда, ўзига хос жиҳатлар кўрсатилган. Мусина ўтган асрнинг 70-йилларидаёқ туркий халқлар дostonларидagi баҳодир аёллар образларининг илдизи “Авесто” (эра-миздан олдинги VII аср)даги Ардвиссура, Анахитага бориб тақалишини аниқ далиллар асосида кўрсата билган эди.

Профессор Голима Мусинининг оиласи чинакам зиёлилар хонадони эди. Турмуш ўртоғи Набижон Қобулов филология фанлари номзоди, доцент: тўрт қиз ва бир ўғилларининг бари олий маълумотли. Қизлари Манзурахон Қобулова фалсафа фанлари номзоди, доцент, узоқ йиллар ЎзМУда талабаларга устозлик қилган. Ўғиллари Замиржон Қобулов Россия Федерациясида масъул лавозимда ишлайди.

Олиманинг асарлари Шарқнинг машҳур аёллари ҳаёти-ни ўрганиш учун муҳим манба бўлиб хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Ҳамиджон ҲОМИДИЙ,
филология фанлари
доктори, профессор.

Дунё халқларининг аёллар билан боғлиқ ғаройиб урф-одатлари ҳақида эшитгансиз. Буни қарангки, ушбу одатлар билан бирга хотин-қизлар томонидан амалга оширилган ажойиб ихтиролари ҳам бор. Саҳифамиз орқали уларнинг айримларини эътиборингизга ҳавола қиламиз.

ЁМФИРЛИ КУНДА АЁЛЛАР ДАМ ОЛИШАДИ

• Португалияда серёғин кунларда аёллар ишга бормасалар, узрли ҳисобланар экан.

• Англия қишлоқларидан бирида шундай қоида бор экан: кечки 21:00 дан кейин эркаклар аёлларни хафа қилишлари, унга қўл кўтаришлари, ҳақоратлашлари мумкин эмас. Бордию бирор хонадонда аёлнинг бақир-чақириғи эшитилса, бу бошқаларнинг оромини бузган саналиб, аёлга таъйиқ етказган одамга ҳам чора кўриш назарда тутилган экан.

ТИШЛАРНИ АСРАЙДИГАН КОНФЕТ ИХТИРОЧИСИ

Морс тўққиз ёшида шакарсиз конфет компаниясини ташкил этган. Бу фикр пайдо бўлишига унинг отаси “тишларингга зарар” дея конфет ейишини тақиқлагани сабаб бўлган. Морс бу тақиқдан норози бўлган. Кейин эса тишлари учун хавфсиз ва ҳатто фойдали бўлиши мумкин бўлган конфет яратишни истаган.

У бир неча бор конфет тайёрлаш ҳақидаги видеоларни кўрганидан кейин ошхонада қатор тажрибаларини ўтказган. Шундан сўнг Золли Санди лойиҳасини ишга туширган ва Amazon’да энг кўп сотиладиган шакарсиз хўрозқандни яратган.

Морс болалигидан бери компания бош директори бўлишни орзу қилар эди. Унинг айтишича, жуда кичик ёшида бизнес қилиш учун турли ихтироларни ишлаб чиқа бошлаган. Охири ёш тадбиркор оғиз гигиенаси муаммосида тўхтаган. Чунки кариес болаларда энг кўп кузатиладиган касалликлардан бири эканини пайқаган.

– Тишларни тозалайдиган конфетлар ҳақида олдин ҳеч қандай маълумот йўқ эди. Биз бу янги ихтиро болаларга керак эканини ва бу амалга ошса бозорда ўз ўрнимизни эгаллашимизни ҳис қилдик, – дейди Морс. – Конфетлар дунёсида ажойиб инсонлар ишлайди, аммо ширинлик бизнесида болалар йўқ. Аёл раҳбарлар камлиги, айниқса, ўсмир раҳбарлар йўқлигини кўрган заҳотим, вазиятни ўзгартиришга, ўзимни шу юмушга чоғлаб, яъни бу бизнесга болалар ва аёлларни ҳам жалб қилишга қарор қилдим, – дейди Морс.

СУВ ВА ОЛОВГА ЧИДАМЛИ АШЁ

Сув ва оловга чидамли янги материал ҳисобланган силиконни жуда кўп тажрибалардан сўнг ҳайкалтарош Патрисия Биллингс кашф этган. Айти пайтда турғун ва эгилувчан бу ашё кимё саноатида жуда кўп ишлатилади.

ҚАҲВА УЧУН ФИЛЬТР

1909 йилда Мелитта Бентс махсус фильтрни ихтиро қилиб, қаҳва тайёрлаш жараёнини анча осонлаштирган.

ДИЛСОРА тайёрлади.

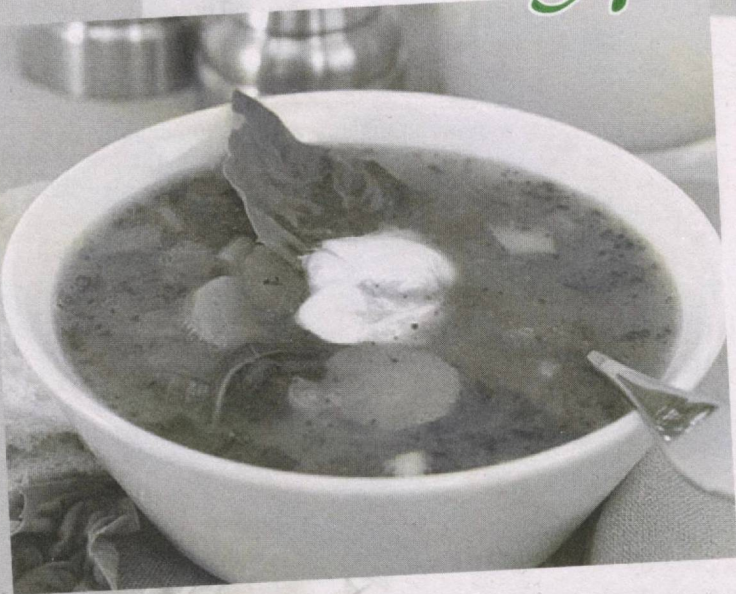
“ЯХШИ БЕКА” шўрваси

Керакли масаллиқлар:

2 л. сув, 150 гр. сабзи, 150 гр. шолғом, 2 бош қизил пиёз, 100 гр. карам, 100 гр. сельдерей, 50 гр. ёрма, 100 гр. яшил нўхат, бир бош салат барги, 200 гр. картошка, 30 гр. сариёғ, таъбга кўра туз, мурч.

Тайёрланиши:

Суюк бир неча қисмларга ажратилади ва тузли сувда пиёз ва қалампир-мунчоқ қўшиб, 3 соатча қайнатилади. Бошқа қозонда майда қилиб тўғралган сабзавотлар обдан қовурилади. Устидан суюк қайнатилган шўрва солиниб, яна бир соат қайнатилади. Дастурхонга тортишдан олдин шўрва масаллиқлари билан бирга элакдан ўтказилади.

ГУЛКАРАМЛИ шўрва

Керакли масаллиқлар:

1,5 л. сув, бир бош гулкарам, 30 гр. ун, 30 гр. сариёғ, 2 та тухум сариғи.

Тайёрланиши:

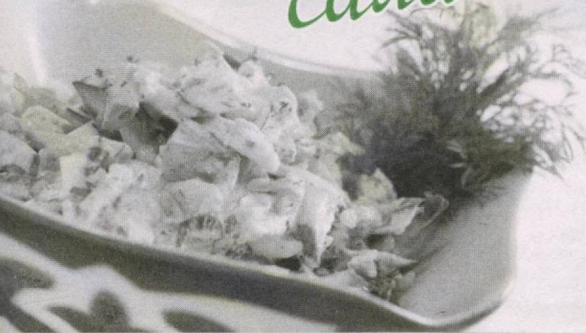
Гулкарам тузли сувда қайнатиб олинади. Бир неча бўлаклари шўрвани безатиш учун олиб қўйилади, қолгани эса бўтқасимон кўринишга келгунча эзилади. Унга ун қўшилиб, карам қайнаган суюқлик билан аралаштирилади ва 20 дақиқа оловга қўйилади. Шўрвани сузишдан олдин тухум сариғи қўшиб юборилади. Шўрва олиб қўйилган гулкарам бўлаклари билан безатилади ва сариёғ қўшиб дастурхонга тортилади.

ҲАЁТБАХШ НЕЪМАТЛАР “САВАТЧА”СИ

Диетологлар сабзавот ва мевалардан тайёрланадиган салатларни ҳаётбахш неъматларни мужассамлаштирган “саватча”га бежиз қиёслашмайди. “Илигузилиди” мавсумида сабзавотлардан тайёрланган салатлар ва таомларни кўпроқ истеъмол қилиш зарур эканлигини Ибн Сино бобомиз ҳам ўз асарларида кўп бора таъкидлаган. Инсон организминини тозалаб, унинг руҳиятига енгиллик бахш этувчи ҳазми енгил бу “саватча”лардан оила аъзоларингизни ҳам баҳраманд қилинг.

“БАҲОР” салати

Керакли масаллиқлар:

Помидор – 4 дона, бодринг – 5 дона, салат барги – 1 бог, тухум – 6 дона, кўкатлар (кашини, пиёз) – 1 богдан, майонез – 100 гр. бринза – 100 гр., кристалл (хитой тузи), саримсоқпиёз – таъбга қараб.

Тайёрланиши:

Бодринг, тухум ва помидор узунасига тўртга бўлиб, паррак қилиб тўғралади. Йирик тўғралган кўкатлар салатимизга ўзгача тус берса, кубик шаклидаги бринза лаззатли таъм беради. Масаллиқлар аралаштирилиб, таъбга кўра туз солинади.

ИСМАЛОҚЛИ салат

Керакли масаллиқлар:

Исмалоқ – 1 кг., пиёз – 3 дона, соя (чирой) – 2 ошқошиқ, ёғ – 30 гр., таъбга кўра зираворлар.

Тайёрланиши:

Исмалоқли салат сервитамин бўлиб, камқонликнинг олдини олади. Дастлаб исмалоқ тозалади ва қайнаб турган сувга солиниб, 1 дақиқа мобайнида ушлаб турилади. Суви силқиган исмалоққа қовурилган пиёз, соя, таъбга кўра зираворлар солиб, аралаштирилади. Бирзумда тайёр бўлган дармондоримиз юракка мадор, кўнгилларга ҳузур бағишлайди.

БОДРИНГЛИ салат

Керакли масаллиқлар:

Бодринг – 2 кг., қизил сабзи – 4 дона, қийма гўшт – 200 гр., 50 гр. писта ёғи, 2 бош пиёз, саримсоқ – 4-5 дона, кўкатлар, зираворлар.

Тайёрланиши:

Бодринг сомонча шаклида тўғралади. Сабзи қирғичнинг йирик тишидан чиқарилади. Кўкатлар эса майда тўғралади. Қизиб турган ёғда пиёз новвотранг тус олгунича, устига солинган қийма пишгунича қовурилади. Сўнгра бодрингли маса ва қийма аралаштирилади. Таъбга кўра зираворлар солинган бу салат дастурхонимизга кўрк беради.

ЗУХРА тайёрлади.

САОДАТ

Ўзбекистон Республикаси
хотин-қизларининг ижтимоий-
сийсий, адабий-бадний,
безакли журнали
1925 йилдан чиқа бошлаган

4-сон (896) 2019 йил

МУАССИС:
Ўзбекистон Хотин-қизлар
қўмитаси

БОШ МУҲАРРИР:
Мунаввара УСМОНОВА

“САОДАТ” КЕНГАШИ:
Танзила НАРБАЕВА
Дилбар НАЖМИДИНОВА
Муҳаббат ШАРОПОВА
Ойдин ҲОЖИЕВА
Энахон СИДДИҚОВА
Гулистон МАТЕЌУБОВА
Сайёра РАШИДОВА
Гулчеҳра ОХУНОВА
Гавҳар АЛИМОВА
Мавлуда ҚОБУЛОВА
Феруза ИБРАГИМОВА

Бош муҳаррир ўринбосари:
Маҳмуда САЪДУЛЛАЕВА

Масъул котиб:
Мухтасар ТОЖИМАМАНОВА

Мусахҳих:
Махсума ЭРГАШЕВА

Саҳифаловчи:
Шерзод АБДУРАҲМОНОВ

Навбатчи муҳаррир:
Қутлибека РАҲИМБОЕВА

Таҳририят манзили:
Тошкент шаҳри,
Навоий кўчаси 30-уй.
E-mail: info@saodat-gul.uz
Веб сайт: www.saodat-gul.uz
Тел.: (0371) 244-89-02, 239-88-02

Босмахонага **16.04.2019** йил
топирилди.
Қоғоз бичими **60x84 1/8**.
Ботиқ босма.
Нашр ҳисоб тобоғи **5,75**.
Индекс – **867**
ISSN 2010-541X. Журнал 2006 йил
22 декабрда Ўзбекистон Матбуот
ва ахборот агентлигида 0061-рақам
билан рўйхатга олинган.
“Шарқ” нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси
босмахонасида чоп этилди.
Буюртма №**496**. Адади **5005**.
Баҳоси келишилган нархда.

Ушбу сонда:

- 4 Қутлибека РАҲИМБОЕВА
**Яхши кунлар
шарофати**
- 6 Ҳазиналардан
бири
- 10 Мунаввара ҚУРБОНБОЕВА
Берунийнинг онаси
- 14 Алланазар АБДИЕВ
Бургут чўққи
- 24 Уйғун РЎЗИЕВ
Робия
- 28 Ҳамиджон ҲОМИДИЙ
**Алп қизларни
шарафлаб**

ОБУНА – 2019

Азиз опа-сингиллар!

Кўп йиллик кадрдонингиз “Саодат” журнали 2019 йилдан бошлаб ҳар ойда чоп этилмоқда. Жамиятимизда катта кучга айланаётган хотин-қизлар қўмиталари фаолиятидаги янгиликлар, Зулфия номидаги Давлат мукофотида номзод ёш шоира, адабларнинг ижодидан энг сара намуналар, адабиёт, санъат оламида ўзига хос ўринга эга бўлган санъаткор, ёзувчи, шоирларнинг йиллар синовидан ўтиб келаётган асарлари, шахсияти ҳақидаги қизиқарли материаллар, тарихий ҳикояларни Сизга тақдим қилиб бормоқдамиз ва бу мавзулар бардавомдир. Энг дилбар, дилкаш, жозибали нашр “Саодат”га обуна бўлинг!

“Саодат” журнали индекси – 867.

Журналнинг бир сони учун белгиланган нарх – 9000 сўм.
Бир йилга – 108.000 сўм.
Бу нархга почта ва йўл харажатлари кирмайди.

“Эски жува” деҳқон бозори пойтахтимиздаги энг қадимги бозорлардан бири ҳисобланади. Бозор ҳудудига кириб борар эканмиз, ота-боболаримизнинг, халқнинг тўкин яшашини билмоқчи бўлсанг бозорини, иймонини билмоқчи бўлсанг мазорини бориб кўр, деган гапини эсладик. Бир томонга жаннатмакон юртимиз боғларида етиштирилган турфа хил мевалар, бир томонга эса оғзингизда эрийдиган ҳолваларни гулдаста каби теришибди.

– Мен болалигимдан бу бозорни яхши биламан, – дейди “Эски жува” деҳқон бозори акциядорлик жамияти маданий-маърифий ишлар бўйича бўлим бошлиғи Гулнора Аҳмедова. – Мазкур қадимий бозорнинг ўзига яраша тарихи ва файзи бор. “Эски жува” Себзор даҳасининг қадимий маҳаллаларидан бири бўлган. Охунгузар, Жангтоҳ, Пуштиҳаммом, Тинчоб маҳаллалари ҳам бозор билан чегарадош бўлган. Унга шаҳарнинг Тахтапул, Зарқайнар, Қорасарой каби асосий кўчалари келиб туташган. Шунингдек, ҳозирги Маҳсидўзлик кўчасида маҳалла ҳунармандларининг асосий

қисми жойлашган бўлиб, азалдан савдо-сотиқ қайнаган жойлардан бири ҳисобланган. Табиийки, вақтлар ўтиб бу қадимий маҳалла ҳам марказий бозорнинг бир қисми ва кейинчалик бозорнинг асосини ташкил қилиб, Эски жува номи билан атала бошланган.

Бугунги кун харидорининг талаби ва диди ўзгарган. Демак, бозорларимиз ҳам замонга мос қиёфа касб этиши, ўзининг замонавий брендини яратиши зарур. “Эски жува” деҳқон бозори акциядорлик жамияти директори Элмурод Набиевнинг айтишича, айтилган пайтда бозор брендини яратиш борасида катта ишлар амалга оширилмоқда. Ҳунармандларимиз томонидан қўл меҳнати асосида тайёрланган буюмлар растасига катта эътибор қаратилмоқда. Юртимизга келган сайёҳларни ўзига тобора жалб этиб бораётган буюмлар, либослар ва сувенирлар тайёрлаётган ҳунармандларга кенг имкониятлар яратиётганлиги қувонарлидир.

Халқаро бахшичилик санъати фестивали

Сурхондарё вилоятида Халқаро бахшичилик
санъати фестивали бўлиб ўтди.

Ўзбек миллий бахшичилик санъатининг
бебаҳо намуналарини тарғиб

қилиш, халқлар ўртасидаги

дўстлик ришталарини

мустаҳкамлаш

мақсадида

ташқил

этилган

бу байрамона

анжуманга дунёнинг

74 давлатидан меҳмонлар

ташриф буюришди. Она

диёримизда биринчи бор ўтказилган бу

бетакрор кунлар шукуҳи ҳали хотираларда,

созу суҳбатларда узоқ давом этади.

